

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Radim Doležal

Způsob určení výše přiměřeného zadostiučinění

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Způsob určení výše přiměřeného zadostiučinění* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. února 2017

.....

Radim Doležal

Tímto bych rád poděkoval doc. JUDr. Filipu Melzerovi, Ph.D. LL.M. za cenné rady a podněty při vedení diplomové práce.

Způsob určení výše přiměřeného zadostiučinění

Obsah

Úvod.....	1
1. Zasažený právní statek	5
1.1 Rozsah právního statku	8
1.2 Hodnota právního statku.....	11
1.3 Omezení ochrany právního statku	14
2. Intenzita zásahu	16
2.1 Závažnost zásahu.....	17
2.2 Rozsah zásahu	21
2.3 Trvání zásahu	22
3. Funkce náhrady.....	23
3.1 Kompenzační/Satisfakční funkce	26
3.2 Sankční funkce	30
3.2.1 Sankční funkce v angloamerickém právu.....	30
3.2.2 Sankční funkce v českém právu.....	37
4. Zavinění.....	40
5. Další zásadní okolnosti	42
5.1. Okolnosti na straně škůdce.....	43
5.1.1 Chování škůdce po způsobení újmy.....	43
5.1.2 Majetkové poměry škůdce.....	44
5.1.3 Obohacení se způsobením újmy jinému	45
5.2. Okolnosti na straně poškozeného.....	46
5.2.1 Vztah poškozeného k právnímu statku.....	46
5.2.2 Chování poškozeného.....	47
5.3. Porovnání s ostatními případy	48
Závěr	50

Seznam použitých zdrojů	V
Shrnutí /Summary	X
Seznam klíčových slov /Key words	XI

Úvod

Cílem této práce je prozkoumat, jak probíhá soudcovská úvaha při určování výše přiměřeného zadostiučinění, jímž je nahrazovaná nemajetková újma. Do této problematiky vnesl změny občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014, zák. č. 89/2012 Sb. (OZ). Nejvýraznějším příkladem je derogace vyhlášky ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (*bodová vyhláška*). Bodová vyhláška obsahovala přesný systém pro výpočet výše náhrady za újmu na zdraví. Zákonodárce její derogací opouští sazebníkový koncept náhrad jako zcela nepřipustný a v důvodové zprávě argumentuje, že takový přístup je příliš rigidní, nedůvodný a nesrovnává se s povahou jednotlivých případů.¹ To odpovídá přístupu Ústavního soudu, podle kterého je sazebníkový koncept vyloučen samotnou povahou problematiky nahrazování nemajetkové újmy a jejími jednotlivými případy.²

Derogací bodové vyhlášky nedošlo pouze k opuštění jednoho zastaralého konceptu minulého režimu vylučujícího (nebo přinejmenším omezujícího) individuální spravedlnost; došlo také ke sjednocení určování výše náhrady za nemajetkovou újmu. Kvůli bodové vyhlášce existoval jiný způsob pro určení výše náhrady za újmu na zdraví a jiný pro určení výše náhrady za zásahy do osobnostních práv člověka (potažmo srovnatelných práv právnické osoby), kde žádný sazebník neexistoval a výše byla určována čistě úvahou soudu. OZ přístupy sjednotil, ergo jsme v situaci, kdy v případech všech typů nemajetkové újmy bude soud na základě vlastní nezávislé úvahy rozhodovat o výši náhrady.³

Taková úvaha není jednoduchá. Přirozená práva člověka jako osobnostní práva a fyzická integrita včetně života a zdraví jsou velmi komplexní a složitou problematikou, která dotýká doslova nevyčíslitelné statky a hodnoty, pročež není snadné určit přesnou výši náhrady, vznikne-li na nich újma. Úvahu může zatěžovat i povaha naší právní

¹Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konsolidovaná verze k 1.3.2012 (dále jen „Důvodová zpráva“), II. Zvláštní část, k § 2951 až 2971 OZ: „*Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná. ... Odpovědnost za spravedlivé rozhodnutí v konkrétním případě nemůže ze soudce nikdo sejmout a snaha o nivelizaci soukromého života v jeho rozmanitostech nevyvolá nic jiného, než rigor nesrovnávající se s povahou jednotlivých případů.*“

²Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 32: „*specifika každého jednotlivého případu vylučují pevnou, zákonem stanovenou standardizaci sazeb*“

³Že je počítáno se soudcovskou tvorbou práva je zřetelné z § 10 OZ a z důvodové zprávy, kde se zákonodárce explicitně rozchází s názorem blízkým totalitnímu myšlení o nepřipustnosti soudcovské tvorby práva.

kultury, která je historicky determinovaná ideou exegetické školy⁴ o dokonalém kodexu⁵ vycházející z představ osvícenců o soudci jakožto pouhém operátorovi práva a na to navazujícího myšlení právního klasicismu⁶. Tyto přístupy kladou důraz na formalistický výklad psaného práva, soudcovskou úvahu omezují na „*logické odvozování (sylogismus) závěrů z textu zákona.*“⁷ a soudce staví do „*pasivní role úst zákona*“.⁸ To vše je zesíleno historickým vlivem komunistického přístupu k právu.⁹

Naše uvažování tedy může tápat při absenci přesných pravidel obsažených v právním předpisu, která by šlo jednoduše aplikovat. Přesto přesná pravidla pro určení výše náhrady za nemajetkovou újmu nedostáváme, takže formalistický přístup spoléhající se na čistý právní sylogismus selhává. OZ pouze požaduje, aby byla provedena spravedlivá úvaha.¹⁰ K tomu navíc požaduje, aby náhrada za nemajetkovou újmu (určená spravedlivou úvahou) byla doslova přiměřeným zadostiučiněním; v některých případech pak doslova plně vyvažující.¹¹ To znamená, aby náhrada byla odpovídající a zároveň účinná.¹²

Jak má tato spravedlivá úvaha o přiměřeném zadostiučinění vypadat? Které všechny skutečnosti má soudce zvažovat? Tuto otázku lze nejlépe odpovědět, podíváme-li se do angloamerického právního systému, který je na soudcovském uvažování vystavěný. Tato práce je komparací vybraných částí angloamerického *tort law* a českého práva závazků z deliktů. Každá kapitola se soustředí na jeden bod zvažovaný při určování výše náhrady za nemajetkovou újmu, který je společný oběma právními systémům. Zkoumanými body jsou:

1. Zasažená hodnota
2. Intenzita zásahu
3. Funkce náhrady
4. Zavinění
5. Další zásadní okolnosti

⁴SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení. Kritika právního moralismu*. Praha: Ústav státu a práva, 2011, s. 254

⁵Tamtéž, s. 249

⁶Tamtéž, s. 255

⁷Tamtéž, s. 256

⁸Tamtéž, s. 259

⁹K tomu např. odlišné stanovisko Wagnerové k nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04: „*nekoncepčnost OZ, který je nepochybně poznamenán dobou svého vzniku.*“

¹⁰§ 2955 OZ navazující na § 10 OZ

¹¹§ 2958 a § 2959 OZ

¹²K tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006: „*je třeba zvolit takovou jeho formu, která je podle okolností každého konkrétního případu přiměřená a postačující k nápravě nemajetkové újmy vzniklé neoprávněným zásahem, a tím současně také účinná*“

Samotný fakt, že soudní rozhodnutí obsahuje tyto body a činí o nich dílčí závěry, neznamená, že soud provedl dostatečnou úvahu o výši přiměřeného zadostiučinění. Jako příklad poslouží kauza, kterou řešil Ústavní soud v nálezu sp. zn.: I. ÚS 2844/14. Jednalo se o výši přiměřeného zadostiučinění pro matku a dceru, kterým vznikla nemajetková újma v souvislosti se smrtí syna (bratra) zaviněnou *non lege artis* postupem lékařů. Ústavní soud došel k závěru, že obecné soudy provedly nesprávně úvahu o výši přiměřeného zadostiučinění a tím zasáhly do základních práv poškozených stěžovatelek.

Na této kauze je zajímavé, že obecné soudy na první pohled provedly úvahu o výši náhrady správně. Soud prvního i druhého stupně operoval se všemi prvky, které jsou v této práci zdůrazněny jako nezbytné body úvahy o výši přiměřeného zadostiučinění. Například soud druhého stupně se zajímal o vztahy v rodině, funkci přiměřeného zadostiučinění, poškozený právní statek, intenzitu zásahu, širší okolnosti případu (trestněprávní sankce uložená škůdci), i jak vysoké jsou náhrady v obdobných případech.¹³ Soud z uvedeného činil závěry. Například shledal, že vztahy v rodině byly neobyčejně silné a ztráta syna (bratra) je v tomto případě nenahraditelná. Soud pak uzavřel tato zjištění tím, že „*jde o případ mimořádně závažný*“.¹⁴

Přesto Ústavní soud shledal úvahu nedostatečnou. Problém nespočíval v tom, že by se obecné soudy nezaměřily na správné body úvahy. Jak je popsáno výše, zaměřily se na ně. Soudy však nepromítly tyto závěry do konečné náhrady skrze koherentní úvahu o jejich konkrétním vlivu na její výši. Uzavřely, že vztahy v rodině byly silné, konstatovaly nutnost vyšší náhrady, ovšem bez souvislé úvahy mezi učiněným závěrem a konečnou sumou. Je-li prvním problémem při určování přiměřeného zadostiučinění posuzování nesprávných či nedostatečných kritérií, pak toto je druhý problém – nedostatečně souvislá úvaha mezi zohledňovaným kritériem a konečnou výší náhrady.¹⁵

Třetím problémem je potom subjektivní názor soudce. Pokud je při rozhodování v rámci soudcovské diskrece uplatněn, pak se můžeme ocitnout v situaci, kdy určitá výše náhrady připadá jednomu soudci přiměřená, kdežto druhému (na základě těch

¹³Nález Ústavního soudu ze dne 22.12.2015, sp. zn.: I. ÚS 2844/14, odst. 6

¹⁴Tamtéž

¹⁵Tamtéž, odst. 61: „*v napadených rozhodnutích absentuje náležité zohlednění kritérií pro stanovení výše relativní náhrady. Obecné soudy mají široké meze diskrece, kterou musí použít tak, aby ve výsledku dostály požadavkům řádného a především spravedlivého rozhodnutí, odůvodněného již dříve seznatelnými a nyní jasně formulovanými kritérii tohoto druhu náhrady škody.*“

samých měřítek a úvah) nikoliv. O to víc je nutné zkoumat, jak by měla soudcovská úvaha při určování přiměřeného zadostiučinění probíhat, aby byla objektivní, ústavně konformní a tento institut soukromého práva skutečně plnil svou funkci.

Na tomto místě je důležité vyjasnit základní terminologii, aby nedocházelo k nedorozuměním. Pojmy v anglickém jazyce jsou při jejich prvním použití přeloženy, nicméně dále jsou používány v originálním znění; stejně tak jako pro české právo je použito české názvosloví. Je to prospěšnější s ohledem na přesnost a jasnost vyjadřování. Spojené království Velké Británie a Severního Irska je v této práci označováno zkráceně jako Británie.

Pojmem *závazek z deliktu* tato práce rozumí (1) odpovědnostní vztah vzniklý striktně spácháním deliktu, jako protiprávního jednání, (2) vztah vzniklý z porušení smlouvy. Odpovídá to pojetí závazků z deliktů podle občanského zákoníku.¹⁶ Pojmy *delikt* a *tort* jsou zde pojaty jako synonyma, jejichž význam je dán angloamerickým právem, tzn. delikt v užším slova smyslu nezahrnující odpovědnost za porušení smluvní povinnosti, kterou angloamerické *tort law* nepokrývá.¹⁷

Podobně pojem *náhrada* je v této práci používán ve smyslu anglického *reward*; tedy jako pojem širší a nadřazený pojmu *kompence*, která je typem náhrady, jejímž výlučným účelem je kompenzovat. Pojem *kompensační funkce* a *satisfakční funkce* je používán víceméně jako synonymum; bližší vysvětlení obsahuje podkapitola 3.1.

Pojem *odpovědnost* je v této práci pojímán ve dvou rovinách. V první jako odpovědnost za splnění primární povinnosti a v druhé jako sekundární povinnost vzniknuvší v důsledku nedodržení primární povinnosti. Toto pojetí navazuje na teorii aktivní odpovědnosti podle Viktora Knappa¹⁸ a shoduje se i s pojetím občanského zákoníku, jak je vyjádřeno v důvodové zprávě.¹⁹

¹⁶Část IV OZ, Relativní majetková práva, Hlava III., Závazky z deliktů, § 2913 Porušení smluvní povinnosti

¹⁷BURNHAM, William. *Introduction to the law and legal system of the United States*. Thomson West, 2006, 4th edition, s. 424

¹⁸GERLOCH, A., BERAN, K. a kol. *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, 2014, s. 128

¹⁹Důvodová zpráva, II. Zvláštní část, k § 24 OZ: „*Osnova se naopak přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová řádně, po právu a že splní své povinnosti.*“ Po právu vznikají povinnosti primární a v důsledku jejich nesplnění i sekundární, přičemž odpovědnost znamená plnit oboje.

1. Zasažený právní statek

Prvním bodem, který je nutno zkoumat a zvažovat při určování výše přiměřeného zadostiučinění, je zasažený právní statek. Předně je určující jeho rozsah, tedy co všechno představuje a co všechno je zahrnuto pod jeho ochranu. Postavení zasaženého právního statku v právním řádu a ve společnosti vůbec determinuje jeho hodnotu. Například je zřetelné, že více si ceníme života než zdraví. Vyplývá to už z jejich postavení v trestním právu, kdy zdraví je postaveno až za životem.²⁰ Do práva na zdraví lze činit zákonem aprobované zásahy a poškození snáze než do života;²¹ tresty ukládané za jeho porušení jsou obecně nižší.²² Tím se dostáváme k třetímu faktoru souvisejícímu se zasaženým právním statkem, a to jsou omezení jeho ochrany. Abychom věděli, jak vysoká má být náhrada za poškozený právní statek, musíme v první řadě znát jeho rozsah, potom hodnotu a naposledy omezení ochrany.

České právo závazků z deliktů vymezuje v § 2956 OZ právní statky, na nichž vzniká nemajetková újma. Zde se OZ hlásí k náhradě nemajetkové újmy, včetně duševních útrap, které vzniknou zásahem do přirozených práv člověka. Nemajetková újma je tedy (1) úbytek na přirozeném právu, (2) duševní útrapy s tím spojené. Přirozená práva jsou vymezena v první hlavě OZ; nejspeciřičtěji demonstrativním výčtem v § 81,²³ kde jsou jmenovány: život, důstojnost, zdraví, právo na příznivé životní prostředí, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy.²⁴ Zákon výslovně jmenuje přirozená práva zaručená ústavou.²⁵ Jelikož je výčet otevřený, může nemajetková újma vzniknout i na jiném statku. Metodika NS hovoří např. o náhradě nepohodlí spojeném se zdravotní újmou a její léčbou, přičemž je zřejmé, že takové nepohodlí není zásahem do ústavou garantovaného přirozeného práva.²⁶

Duševní útrapy občanský zákoník nikde nspecifikuje. To na první pohled nepůsobí obtíže; každý dokáže takovému pojmu přiřadit význam; označit, co vnímá jako duševní

²⁰Viz pořadí jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku, zák. č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), které podle důvodové zprávy, vyjadřují nadřazení jedněch zájmů druhým, přičemž jako úplně první chráněný zájem je uveden život a až pak zdraví.

²¹U zásahu do zdraví člověka bude jednodušší naplnit požadavek proporcionality následků nutný pro uplatnění krajní nouze podle § 28 TZ.

²²Srov. trestní sazby § 140 a § 145 TZ.

²³§ 81 odst. 2 OZ používá slovo „zejména“.

²⁴Lze sem zařadit i další, např. jméno člověka, které je úzce spjato s jeho osobou, ač jehož ochranu OZ uvádí zvlášť v § 77.

²⁵DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 249

²⁶Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví publikovaná v 6/2014 Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky, část A., V. (dále jen „Metodika NS“)

útrapy. Tím vyvstává otázka, zda mají být duševní útrapy vykládány objektivně, nebo subjektivně. Na tom totiž závisí úvaha, jak konkrétní duševní útrapy promítnout do výše zadostiučinění. Například je jasné, že pacient, který v důsledku *non lege artis* postupu lékaře přišel o nohu, prožije jisté duševní útrapy. Jelikož jsme ale každý jiný, bude jeden pacient tuto ztrátu prožívat velice tragicky, kdežto druhý bude ve svém přístupu po krátkém trápení vyrovnaný až pozitivní. Každý subjektivně prožil duševní útrapy odlišné intenzity. Kdybychom je však měli posuzovat objektivně, například měřítkem průměrného poškozeného,²⁷ jednalo by se o duševní útrapy stejné intenzity, která by ale přesně neodpovídala duševním útrapám ani jednoho z nich. První způsob výkladu duševních útrap jako subjektivního vnímání situace se zdá v nastíněném případě spravedlivější.

Představme si ale jinou situaci, kde nejde o ztrátu končetiny, nýbrž o pouhou pomluvu na pracovišti, kde jako zadostiučinění postačí omluva. Z pohledu průměrného poškozeného by intenzita duševních útrap byla zanedbatelná. První poškozený by neprožíval duševní útrapy, které by se nedaly napravit omluvou. Druhý poškozený, protože je přecitlivělý sobec a bere se příliš vážně, by ale zažíval velmi těžké duševní útrapy, které by z jeho pohledu bylo možno nahradit pouze monetárně. V takovém případě by druhý poškozený měl v podstatě finanční prospěch ze své charakterové vady. Zároveň se nezdá spravedlivé, aby na tom škůdce finančně tratil. V takovém případě se zdá spravedlivějším vykládat duševní útrapy objektivně.

Pro subjektivní výklad existuje několik důvodů. (1) Pojem *duševní útrapy* je sám o sobě subjektivní, každý je vnímá odlišně (podobně jako fyzickou bolest). (2) OZ zcela úmyslně používá i jiné ryze subjektivní kategorie, typicky *štěstí* diskutované v § 3 OZ. (3) Právě podle zmíněného § 3 OZ má každý právo brát se o vlastní štěstí. To znamená jednak své štěstí a jednak takové štěstí, jak jej sám definuje.²⁸ Duševní útrapy poškozeného o štěstí připravují, proto pokud za ně hledá zadostiučinění, bere se o vlastní štěstí. Objektivní výklad pojmu *duševní útrapy* by mu podsouval brát se o štěstí, které mu určil někdo jiný.²⁹ (4) *Duševní újma* způsobená útrapami skutečně vznikla,

²⁷Analogicky k měřítku průměrného pozorovatele při posuzování kauzálního nexu mezi jednáním a újmou.

²⁸Důvodová zpráva, II. Zvláštní část, k § 3 OZ uvádí, že svoboda člověka „*Ve vztahu k soukromým záležitostem člověka má svůj cíl, kterým je osobní štěstí. ... Osnova bere na vědomí diferencovanost představ různých lidí o vlastním štěstí. Příznačným prvkem totalitarismu je představa, že stát sám nejlépe ví, co je štěstí, a snaha vnutit je člověku i proti jeho vůli. Proto se respektuje, že každý může žít podle svého*“.

²⁹Na druhou stranu, § 3 OZ pokračuje tím, že brát se o štěstí lze jen způsobem, který nepůsobí bezdůvodně újmou druhým a předchozí odstavec ukazuje, že subjektivní výklad pojmu duševní útrapy

pokud ji daný subjekt prožil, nehledě na to, že se jinému zdá nedůvodná.

Důvody jsou i pro objektivní výklad. (1) Prokazatelnost, neboť lze jen stěží dokázat ryze subjektivní stav, ke kterému nevedou objektivní ukazatele. Pokud bude člověk v konkrétní situaci tvrdit, že konkrétní objektivní okolnosti mu působí intenzivní duševní útrapy, přestože nikdo jiný je v jeho situaci za daných okolností nepocituje, je šance na prokázání (vyvrácení) takového tvrzení mizivá. Z těchto důvodů Nejvyšší soud stanovuje pravidlo, že o závažný zásah (jen za něj náleží monetární náhrada) se bude jednat pouze za předpokladu, že za konkrétní situace s přihlédnutím ke konkrétní osobě by konkrétní újmu pocítoval jako závažnou zpravidla každý.³⁰ (2) Příliš subjektivním výkladem by se vytratila předvídatelnost. Nikdo by si nemohl být jistý, zda svým jednáním, které je objektivně v pořádku, nezpůsobí jinému duševní útrapy. (3) Občanský zákoník v § 2971 výslovně uvádí „*důvodně pocítuje jako osobní neštěstí*“, přičemž je nutné zdůraznit slovo *důvodně*, kterým je subjektivní pojem *osobní neštěstí* objektivizován. Jen je-li objektivně posouzeno, že osobní neštěstí je důvodné, může být nahrazeno (s podmínkou splnění zbývajících předpokladů).

Lze tedy uzavřít, že *duševní útrapy* je nutné pojmout skrze objektivizovaný subjektivní výklad. Podobně k této problematice přistupuje anglické právo. V případě *West v Shepherd* soud prováděl úvahu o ztrátě štěstí, přičemž vyslovil, že je nutné vyvarovat se přílišnému subjektivismu. Jako argument podal příklad člověka, který je šťastný i přes ztrátu schopnosti chodit, protože se raduje z toho, co mu zůstalo. Někdo by tedy mohl říct, že u něj nedošlo k újmě na štěstí, protože je stále stejně velké, pouze pramení z jiných skutečností. Přesto tento člověk prodělal duševní útrapy spojené se ztrátou schopnosti chodit. To samé platí obráceně, tedy trpitelský výraz není cesta k vyšší náhradě. Soud v tomto případě uzavřel, že ačkoliv *štěstí* je subjektivní pojem, v případě že na něm vzniká újma, musí být vykládáno objektivně.³¹

může vést v konečném důsledku k újmě druhých.

³⁰Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 701/2011

³¹*West v Shepherd* [1964] AC 326

1.1 Rozsah právního statku

V tomto bodu úvahy je nutné odpovědět na otázku, co všechno chráněné právní statky pokrývají. Odpověď sama o sobě nemá bez dalšího přímý význam pro určení výše přiměřeného zadostiučinění; je ale východiskem pro odpověď na otázku o rozsahu zásahu diskutovaném v kapitole dva, který již přímo ovlivňuje výši zadostiučinění. Podkapitola se soustředí na čtyři nejzásadnější právní statky, na kterých nemajetková újma vzniká – zdraví, život, důstojnost, soukromí.

Při újmě na zdraví se podle § 2958 OZ nahrazují (1) vytrpěné bolesti, (2) ztížení společenského uplatnění a (3) další nemajetkové újmy (zj. nepohodlí, stres a obtíže spojené s utrpenou zdravotní újmou).³² Podobně angloamerické právo rozeznává (1) *pain and suffering*, pod které se řadí fyzická i psychická bolest a utrpení, (2) *loss of amenity*, což je v podstatě ztížení společenského uplatnění a ztráta radosti ze života.³³ Zdraví tedy pokrývá veškeré další právní statky subsumovatelné pod tyto kategorie.

V případě usmrcení člověka české právo stanoví povinnost nahradit duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké.³⁴ Podobně angloamerické právo poskytuje pozůstalým k nárokování náhrady nemajetkové újmy *wrongful death claim*,³⁵ doslova nárok z neoprávněné smrti, vznikající manželům, rodičům a potomkovi.³⁶ Kromě toho umožňují oba právní systémy nárokovat nemajetkovou újmu, která vznikla usmrcenému (např. bolestné). Podle českého práva se takový nárok, za předpokladu, že byl uplatněn usmrceným ještě za jeho života, stává součástí pozůstalosti.³⁷ Angloamerické právo to umožňuje skrze *survival action*.³⁸ Takový nárok však nemíří na náhradu za usmrceného člověka; pouze na náhradu, kterou by byl býval mohl obdržet nebýt smrti. Právo na život pro účely náhrady nemajetkové újmy v sobě zahrnuje v obou právních systémech skutečnost existence jedince a její význam pro pozůstalé.³⁹

Při ochraně důstojnosti se anglické právo zaměřuje na reputaci člověka skrze

³²Metodika NS, část A., V.

³³K Británii viz STEELE, Jenny. *Tort law: text, cases, and materials*. 2nd ed., Oxford: Oxford University Press, 2010, xl, s. 496 a s. 515, k USA viz BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 452

³⁴§ 2959 OZ

³⁵V Británii podle section 1 Fatal Accidents Act 1976, v USA podle obdobných každému státu vlastních fatal accidents acts.

³⁶Výčet je taxativní na rozdíl od českého, kde pod pojem jiná osoba blízká může být podřazen blíže neurčený okruh lidí.

³⁷§ 1475 odst. 2 OZ

³⁸BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 455

³⁹Odtud pak vznikají duševní útrapy, které jsou nahrazované.

speciální delikt *defamation*, pomluvu.⁴⁰ Podobně právo USA, které v rámci speciální skupiny deliktů zaměřené na ochranu důstojnosti (*infliction of dignitary interests*) rozlišuje na prvním místě právě *defamation*; a dále *infliction of emotional distress* mířící na náhradu emoční újmy způsobené ostudným jednáním škůdce.⁴¹ Angloamerické právo tak chrání důstojnost v jejím subjektivním rozsahu zahrnujícím vnitřní stav jedince, i v jejím objektivním rozsahu soustředěným na to, jak je jedinec vnímán okolím. Důstojnost v objektivním rozsahu je vyjádřitelná lépe v angličtině jako *dignity*. Ta v sobě zahrnuje například právo na důstojný život a další projevy důstojnosti.⁴² Jde tedy o otázku, co je z vnějšího pohledu důstojné a co nikoliv, která je ze své podstaty úzce spjata s otázkou mravnosti a objektivní morálky.⁴³

Poslední probíraný právní statek je soukromí. Zde je nutné odlišit soukromí v jeho širším významu, jako soukromý život, od soukromí v užším slova smyslu. Právo na soukromý život zahrnuje celou škálu osobnostních práv včetně důstojnosti a života blízké osoby.⁴⁴ Podle Ústavního soudu má soukromý život (1) aktivní složku, kterou je právo na seberealizaci a (2) pasivní složku, kterou je „*lidská důstojnost, osobní čest, dobré jméno a také vnitřní potřeba sociálního kontaktu a sociálního začlenění.*“⁴⁵ Soukromý život je tedy velice široká kategorie zahrnující veškeré jednotlivosti lidského života.

Soukromí jako takové je naproti tomu výrazně užší. Podle občanského zákoníku soukromí člověka v užším slova smyslu zahrnuje jeho podobu, soukromé prostory, soukromou činnost (v zákoně označenou jako soukromý život), komunikaci a další projevy osobní povahy.⁴⁶ Právo USA rozeznává *invasion of privacy* (narušení soukromí), což je speciální skupina deliktů zaměřená na ochranu soukromí v užším

⁴⁰STEELE: *Tort law...*, s. 496, s. 753

⁴¹BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 443 - 446

⁴²*Walters v. Hitchcock*, 697 P.2d 847 (1985). Zde byla důstojnost poškozena v souvislosti s následky újmy na zdraví spočívajícími v tom, že poškozená nemohla normálně přijímat potravu, což bylo pro ni i její okolí „*nechutné.*“

⁴³K ochraně *dignity* v Evropě viz rozhodnutí německého Správního soudu ze dne 21. 5. 1992, sp. zn. 7 L 1271/92, kde z důvodu deontologické etiky (přístupu ústíciho do právního moralismu) stát zakázal cirkusová vystoupení lidí trpících nanismem. SOBEK: *Právní myšlení...* s. 10 a s. 515

⁴⁴„*Obecné soudy ..., i Ústavní soud (II ÚS 517/99, usnesení IV ÚS 315/01) došly k závěru, že neoprávněným porušením práva na život jedné fyzické osoby může dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí druhé fyzické osoby.*“ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 3. 2013 sp. zn.: 16 C 274/2010

⁴⁵ Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 27

⁴⁶§ 84 až § 90 OZ

slova smyslu.⁴⁷ Patří sem *appropriation*,⁴⁸ *intrusion*,⁴⁹ *publicity of private life*⁵⁰, *displaying in a false light*.⁵¹ Tuto skupinu deliktů navíc zařazuje do nadřazené skupiny, kterou je *infliction of dignitary interests*, takže soukromí v užším slova smyslu chápe jako součást širšího práva, podobně české právo chápe soukromí jako součást práva na soukromý život. Angloamerické a české právo se tedy shodují, že soukromí v užším slova smyslu chrání (1) imanentní vlastnosti jedince (jméno, vzhled), (2) prostorovou dimenzi, (3) projevy osobnosti jedince (vč. chování v důvěrném prostředí), (4) důvěrné informace.

⁴⁷BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 446

⁴⁸Tamtéž, doslova přivlastnění. Nikoliv ve vztahu k hmotnému majetku poškozeného, nýbrž pouze nehmotného majetku. Např. přivlastnění si něčí podoby či jména pro použití v reklamě.

⁴⁹Tamtéž, Doslova vniknutí. Nikoliv doslovné vniknutí ve smyslu fyzického překročení fyzických hranic. Např. situace, kdy škůdce bude poškozeného sledovat dalekohledem přes okno v jeho každodenních soukromých situacích nebo ho takto fotografovat (špehovat). Hranice osobního soukromého prostoru nepřekračuje fyzicky, nicméně minimálně pohledem ano, což k poškození soukromí postačuje.

⁵⁰Tamtéž, Doslova zveřejnění soukromého života, zveřejnění intimností a dalších výlučně soukromých záležitostí osoby.

⁵¹Tamtéž, Doslova zobrazení ve špatném světle. Blízké pomluvě, ovšem není naplněna podmínka objektivní způsobilosti poškodit reputaci.

1.2 Hodnota právního statku

Hodnota právních statků určuje, v jaké intenzitě a extenzitě bude daný statek chráněn, a jak významný bude zájem na jeho náhradě, což spoludeterminuje formu i výši náhrady. Asi těžko budeme považovat za přiměřené zadostiučinění omluvu, pokud došlo k usmrcení jediného dítěte. Naopak v případě pomluvy bude omluva mnohdy postačující. To je dáno hodnotou právního statku, který nahrazujeme.

Při určení hodnoty právního statku nemá smysl se zabývat otázkou, jaký měl význam pro poškozeného ani jinými subjektivními okolnostmi. To je *další zásadní okolnost* pojednávaná v kapitole pět. V tomto bodu úvahy jde jen a pouze o určení objektivní hodnoty právního statku, což poslouží jako odrazový můstek dalších úvah a základ pro konečné vyčíslení náhrady.

V oblasti lidského zdraví plnila tento účel dnes zrušená bodová vyhláška, jejíž problém však spočíval v tom (jak argumentuje důvodová zpráva k OZ), že (1) šlo o zasahování do sféry moci soudní mocí výkonnou, (2) neurčovala pouze základní objektivní rámec, z něhož se má při určení výše náhrady vycházet, nýbrž stanovila přesný a omezený způsob výpočtu celé výše.

Objektivní určení hodnoty zasaženého právního statku však lze provést i jinak. Inspiraci můžeme nalézt v Británii, i když i Nejvyšší soud na to naráží v preambuli k Metodice NS.⁵² V roce 1954 anglický právník David Kemp vytvořil se svou ženou dílo *Kemp and Kemp: Quantum of damages*, které je uznávaným vodítkem při určování výše náhrady v případech zásahu do tělesné integrity.⁵³ Dílo vzniklo jako analýza řady již existujících soudních rozhodnutí a v praxi uplatňovaných principů, ze kterých autoři vytvořili nezávaznou metodiku a sazebníky pro účely určení výše náhrady v případech *personal injuries*. Kemp and Kemp je od svého vzniku každý čtvrt rok aktualizováno; dnes se jedná o široce uznávané vodítko při určování výše náhrady za nemajetkovou újmu vznikající při zásahu do integrity člověka, včetně smrti.⁵⁴ Nejde tedy o dílo nepodobné Metodice NS.⁵⁵

Na hodnotu zasaženého právního statku lze uvažovat i z jeho postavení v právním

⁵²Metodika NS, část A., II.: „Snad teprve důsledně prováděná následná analýza soudních rozhodnutí umožní vytvořit jakýsi přehled či pravidla, co se považuje v soudní praxi za slušné odškodnění.“

⁵³ David Kemp [online]. telegraph.co.uk, 21. srpna 2003 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <<http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1439347/David-Kemp.html>>

⁵⁴HORSEY, Kirsty, RACKLEY, Erika. *Kidner's casebook on torts*. 13th edition. Oxford: Oxford University Press, 2015, xli, s. 500

⁵⁵Kromě *Kemp and Kemp* existují v Británii ještě další dva podobné zdroje – *Judicial Studies Board Guidelines for assessment of general damages in personal injury cases* a *The Ogden tables*

řádu. V českém právu je vysoce chráněný život. V rámci ústavně zaručených základních práv, která jsou všechna nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná,⁵⁶ má výsadní postavení, když na rozdíl od ostatních práv nemůže být omezen v případech stanovených zákonem.⁵⁷ Právo na život není nijak omezováno a v případě konfliktu s jiným právem nedochází k poměřování, přednost má život.⁵⁸ Cena života je zdá se nejvyšší.

V tomto ohledu je zajímavý institut anglického práva *bereavement*, tj. bolestná ztráta. Jde o jednorázovou náhradu ve výši £12 980 za ztrátu osoby blízké, která může být nárokována vedle *death claim*.⁵⁹ Účelem je nahradit psychické utrpení (zármutek) ze smrti blízkého člověka.⁶⁰ Jde v podstatě o základní ohodnocení (ocenění) nemajetkové újmy způsobené smrtí blízké osoby.⁶¹ Nelze si nevšimnout podobnosti s jednorázovým odškodněním usmrcení blízké osoby podle starého občanského zákoníku.⁶² To bylo v některých případech udíleno vedle nároku na nemajetkovou újmu vzniklou ve sféře soukromého života podle § 11 starého občanského zákoníku.⁶³

Vysokou hodnotu má i lidské zdraví. Náhrady za něj se i v České republice mohou pohybovat v milionech. Rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 9. 2. 2007, sp. zn. 4 C 363/2005, zní na částku 15 038 000 Kč, která sice byla v odvolacím řízení snížena, ale i tak zůstala náhrada ve výši 14 774 000 Kč. V dalších kauzách, kde se jednalo o poškozené zdraví, byly náhrady 14.883.726 Kč⁶⁴ a 16.549.800 Kč.⁶⁵ Ve všech byly sice posuzovány i další okolnosti (nejen hodnota zdraví), nicméně z daných případů a výsledných částek lze usuzovat, že zdraví jako právní statek sám o sobě má vysokou hodnotu. Významnou roli při určování jeho hodnoty (a následném

⁵⁶Čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“)

⁵⁷Čl. 6 LZPS

⁵⁸Ačkoliv k průlomům dochází skrze okolnosti vylučující protiprávnost, typicky nutnou obranu podle § 29 TZ a § 2905 OZ. V trestním právu může teoreticky dojít k zásahu do práva na život v zájmu ochrany práva na zachování zdraví, cit. ustanovení totiž nepožaduje proporcionalitu jednotlivých hodnot v konfliktu (viz 11/65 Sb. rozh. tr. podle JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 57). Průlomy skrze svobodu projevu (v případě důstojnosti běžné) ale budou naprosto nepřipustné.

⁵⁹*Death claim* podle Fatal Accidents Act 1976 section 1, *Bereavement* tamtéž, section 1A

⁶⁰*Bourhill v. Young* [1943] AC 92 at 3

⁶¹Je nutné zdůraznit, že se jedná o význam existence člověka ve vztahu s jiným člověkem, nikoliv význam existence a života člověka pro něj samotného (k tomu viz *hodnota statistického života* např. DUŠEK, Libor. *Hodnota života a náhrada nemajetkové újmy dle NOZ I.* [online]. Jiné právo, 21. ledna 2014 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/01/nahrada-nemajetkove-ujmy-dle-noz-i.html>>

⁶²§ 444 odst. 3 zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013

⁶³Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 3. 2013, sp. zn.: 16 C 274/2010

⁶⁴Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 4. 2008, sp. zn. 14 Co 128/2008

⁶⁵Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 12. 10. 2007, sp. zn. 44 Co 31/2007

ocenění újmy) hraje v českém právu Metodika NS a v anglickém právu *Judicial Studies Board Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases*. Americké právo obdobu takového díla nemá.

Nemalou hodnotu požívá v českém právu také důstojnost, která je považována za základ právního státu.⁶⁶ Dle judikatury jde o „součást kvality člověka, součást jeho lidství.“⁶⁷ Přesto na rozdíl od života, lze důstojnost omezit v širším spektru případů.⁶⁸ Podobně právo USA, ač chrání důstojnost na ústavní úrovni,⁶⁹ umožňuje její omezení, je-li v konfliktu s jinými ústavně chráněnými právy.⁷⁰ Uvedené platí i pro soukromí v užším slova smyslu. Zdá se, že jeho hodnota je na rozdíl od důstojnosti nižší. Alespoň v angloamerickém právu má v případě poměrování s jiným ústavně zaručeným právem nižší váhu než důstojnost. Podle práva USA není možné omezit důstojnost člověka výkonem práva na svobodu projevu podle 1. Dodatku, pokud se jedná o soukromou osobu a její soukromý zájem.⁷¹ Ve stejném případě je však možné s odvoláním na 1. Dodatek omezit soukromí osoby v užším slova smyslu.⁷² Také anglické právo poskytuje soukromí nižší ochranu v porovnání s důstojností.⁷³

⁶⁶Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04: „Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku České republiky.“

⁶⁷Tamtéž

⁶⁸K tomu např. nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03

⁶⁹*Substantive Due Process Right*. BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 356 - 360

⁷⁰Tamtéž, s. 446 - 450

⁷¹*Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders*, 472 U.S. 749 (1985). Muselo by se jednat o veřejný zájem (public interest) nebo osobu veřejného zájmu (public figure), aby bylo uvažováno o aplikaci 1. Dodatku.

⁷²*Cox Broadcasting Corp. v. Cohn*, 420 U.S. 469 (1975). *Public figure* ani *Public interest* nehrálo roli.

⁷³*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB)

1.3 Omezení ochrany právního statku

Přípustnost omezení ochrany chráněného právního statku může být vodítkem při určování jeho hodnoty. Taková omezení však mají význam i sama o sobě. Pokud jsou zcela naplněny podmínky pro omezení, právnímu statku nebude poskytnuta ochrana, přestože byl porušen, takže případná újma se nebude vůbec nahrazovat. Pokud nejsou naplněny podmínky pro omezení vůbec, bude porušenému právnímu statku poskytnutá plná ochrana, takže i jeho náhrada bude v plné výši. Potud nemá omezení ochrany právního statku žádný význam pro výši náhrady, má význam pouze pro vznik samotné povinnosti k náhradě. Význam pro výši náhrady má v okamžiku, kdy podmínky omezení ochrany budou naplněny pouze z části.

Chráněné právní statky jsou limitovány především jinými právními statky. Je tomu tak proto, že k zásahu do jednoho (např. důstojnost) dochází často realizací jiného (např. svobodou projevu). V této souvislosti je nutné zkoumat, (1) zda skutečně existuje konflikt mezi právními statky, (2) zda v konfliktu dochází k zásahu alespoň do jednoho chráněného právního statku, (3) zda je zásahem daný právní statek porušen, (4) kterému právnímu statku bude ochrana poskytnuta a vůči kterému bude omezena.

O konečném omezení ochrany je rozhodováno aplikací principu proporcionality, přičemž platí požadavek zachovat „*co nejvíce z obsahu obou si konkurujících základních práv*“.⁷⁴ Princip proporcionality vymezil ve vztahu k základním právům Ústavní soud v nálezu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 jako třístupňový test, v němž je nutné posuzovat (1) kritérium vhodnosti, tj. otázku zda omezení jednoho právního statku umožní realizaci druhého, (2) kritérium potřebnosti, tj. otázku zda druhý právní statek nelze realizovat jinak, (3) kritérium porovnání závažnosti v kolizi stojících právních statků, které jsou prima facie rovnocenné, takže „*spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů*“.⁷⁵

Podle toho, jak moc vyvážené jsou právní statky stojící v konfliktu, se bude pohybovat výše náhrady od nuly až po maximální hodnotu plné náhrady. Hodnota prvního právního statku totiž klesá (stoupá) úměrně s tím, jak v daném případě nabývá (ztrácí) na váze druhý právní statek.

Pro některé situace existují specifické testy, které mají určit, zda a do jaké míry bude ochrana právního statku omezena. Ústavní soud vytvořil např. *desetibodový test*

⁷⁴Odlišné stanovisko Wagnerové k nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04

⁷⁵Nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

ústavní aprobovatelnosti pro případy, kde hrozí vznik újmy na důstojnosti zveřejněním informace s difamačním potenciálem.⁷⁶ Pokud informace a okolnosti zveřejnění odpovídají testu, bude ochrana důstojnosti omezena. Pokud ne, bude omezena ochrana svobody projevu. Ve vyhraněných případech bude náhrada v plné výši nebo žádná. V případech, kde se bude jednat o újmu na důstojnosti způsobenou zveřejněním difamační informace, ale zároveň budou naplněny některé body z desetibodového testu, by se výše náhrady měla proporčně snížit.⁷⁷

Podobně omezení ochrany probíhá v anglickém právu, kde jsou například stanoveny limity práva na soukromí. Prvním limitem je veřejnost informace – pokud se informace sebevíc soukromá dostane do veřejné sféry, již není soukromá a v takovém případě již není chráněná. Druhým je hodnota informace, přičemž malicherné informace nejsou chráněny, takže mohou být zveřejněny, aniž by došlo k narušení soukromí. Za třetí je právo na soukromí limitováno legitimním veřejným zájmem na odhalení informace ze soukromí, který převáží veřejný zájem na ochraně soukromí.⁷⁸ Z logiky věci se jedná o alternativy.

Úvahu, zda nedošlo k naplnění podmínek na omezení práva na soukromí, vede anglické právo už v rámci posouzení, zda vůbec vznikla povinnost nahradit újmu. Může se stát, že ani jedna podmínka pro omezení nebude naplněna v dostatečné míře, takže povinnost nahradit újmu vznikne. Potom je ale na místě zohlednit případnou imperfektní existenci takových podmínek alespoň v úvaze o výši náhrady. Minimálně v takové situaci nebude soud zvažovat sankční náhradu újmy.⁷⁹ Výsledná výše náhrady se tedy bude zase pohybovat v nepřímé úměře s tím, jak se v daném případě pohybuje hodnota právního statku, s nímž je poškozený právní statek v konfliktu.

⁷⁶Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09: „desetibodový test pro zkoumání ústavní aprobovatelnosti a legitimacy tvrzených faktů, které mají difamační potenciál“

⁷⁷Viz I. ÚS 367/03, kde jako přiměřené zadostiučinění postačila omluva, neboť právo na ochranu osobnosti bylo do značné míry převáženo právem na svobodu projevu.

⁷⁸*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB) at 13

⁷⁹Tamtéž, at 235

2. Intenzita zásahu

Po určení právního statku, na kterém vznikla zásahem nemajetková újma, je nutné zhodnotit intenzitu zásahu. To znamená kvalitativní a kvantitativní hodnotu zásahu danou jeho (1) závažností, (2) rozsahem a (3) trváním. Jde o určení, jak velká (intenzivní) újma na chráněném právním statku vznikla. Úvaha, jak intenzita zásahu ovlivňuje výši přiměřeného zadostiučinění, je jednoduchá. Čím intenzivnější je zásah, tím je újma větší. Čím větší je újma, tím vyšší má být přiměřené zadostiučinění. Samotné určení intenzity zásahu však požaduje komplexní úvahu.

Zvažování intenzity požaduje i Ústavní soud, který se vyjadřuje tak, že „[v]ýše přiznaného zadostiučinění musí dostatečně odrážet intenzitu zásahu“.⁸⁰ Velmi důležitá je argumentace, že nebude-li soud zvažovat intenzitu zásahu, pak nebude výše přiměřeného zadostiučinění odpovídající a tím dojde k porušení práv „garantovaných článkem 10 odst. 1 a 2 Listiny ... a článkem 8 odst. 1 Úmluvy“,⁸¹ protože jejich součástí je i „právo na přiměřeně vysoké finanční zadostiučinění za nemajetkovou újmu“.⁸² To znamená, že zvažování intenzity není jenom úvaha, která by měla proběhnout, protože napomůže zjištění odpovídající výše finanční náhrady za nemajetkovou újmu, ale že je to dokonce nutná a ústavou požadovaná úvaha, jejíž absencí bude vznikat další nemajetková újma (na důstojnosti). Odtud tedy pramení legitimita posuzování intenzity zásahu při určování přiměřeného zadostiučinění.

⁸⁰Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09

⁸¹Tamtéž

⁸²Tamtéž

2.1 Závažnost zásahu

V kauze *John* posuzované anglickými soudy byl definován požadavek posuzování intenzity zásahu pro případy poškození osobnosti člověka pomluvou.⁸³ Anglický *Court of Appeal* doslova uvádí, že čím blíží se pomluva dotýká osobní integrity, profesní reputace, cti, odvahy, loajality a jádra osobnosti poškozeného, tím vážnější pomluva je.⁸⁴ Podobně český Ústavní soud: „*Základním a určujícím hlediskem ... musí být hledisko závažnosti a intenzity ("blízkosti") zásahu*“.⁸⁵ Blízkost zásahu je tedy intenzita v užším slova smyslu, která se zaměřuje na závažnost zásahu, tj. jeho kvalitativní složku.

K posouzení závažnosti zásahu si můžeme představit soustavu tří množin, ne nepodobných třem množinám významu pojmu.⁸⁶ Nejmenší množinou, která tvoří střed, je jádro právního statku. Zásah v této množině lze nominálně vyjádřit jako 1, v takovém případě dochází k absolutnímu zničení právního statku. Okolo jádra je druhá množina. Zásah v ní nabývá nominální hodnotu v závislosti na vzdálenosti od jádra a pohybuje se v intervalu $(0, 1)$.⁸⁷ Takový zásah bude stále narušením daného právního statku, i když jeho intenzita se bude umenšovat v přímé úměře s umenšováním jeho nominální hodnoty. Třetí množina se nachází za hranicí druhé směrem od jádra a nominální hodnota zásahu se zde pohybuje v intervalu $(-\infty, 0)$.⁸⁸ Zásah v této množině právní statek vůbec nepoškozuje.⁸⁹

Jako příklad porovnejme dva zásahy do fyzické integrity postupem *non lege artis*, jehož výsledkem je (A) ztráta horní končetiny, (B) pohmoždění horní končetiny. Již laikovi je zřejmé, že případ (A) je z lékařského hlediska závažnější a zanechá trvalý následek. Podle § 2958 OZ se v takových případech nahrazuje (1) bolest, (2) ztížení společenského uplatnění, (3) další nemajetkové újmy. V případě (A) je podle Metodiky

⁸³*John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586, ve kterém noviny zveřejnily nepravdivou informaci o podivné dietě, kterou drží Elton John.

⁸⁴„*the more closely it touches the plaintiff's personal integrity, professional reputation, honour, courage, loyalty and the core attributes of his personality, the more serious it is likely to be.*“ Tamtéž, part II., compensatory damages

⁸⁵Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 33

⁸⁶Phillip Heck zavedl „*model tří oblastí významu pojmu*“, kterými jsou jádro pojmu (imanentní význam pojmu), neurčitá část (v zásadě otevřená), oblast mimo rozsah pojmu. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 96 – 98.

⁸⁷Otevřený interval, do kterého spadají všechna reálná čísla mezi 0 a 1 s výjimkou 0 a 1.

⁸⁸Zleva otevřený a zprava uzavřený interval, do kterého spadají všechna reálná čísla od minus nekonečno do 0 a to včetně 0.

⁸⁹Přesné hranice by bylo možné určit pečlivým zkoumáním jednotlivých právních statků, na které v této práci není prostor.

NS bodové ohodnocení bolesti 275 až 325 bodů.⁹⁰ V případě (B) pouhých 20.⁹¹ Zásah (A) způsobuje větší bolest. V případě (A) navíc vzniká pro trvalý následek překážka lepší budoucnosti, neboť poškozený má omezenou až vyloučenou možnost se společensky uplatnit, takže bude nahrazováno i ztížení společenského uplatnění. Navíc lze předpokládat, že ad (A) bude delší doba hospitalizace a větší potřeba lékařských zákroků. To působí diskomfort, který je nahrazován jako další nemajetková újma.⁹² Zásah (A) byl tedy závažnější.

Navíc vidíme, že čím bude zásah závažnější, tím budou jeho následky trvat déle. Podobně to platí i o následcích, které vznikají až v delším časovém odstupu od provedení zásahu, což může být například situace zásahu do zdraví člověka, kde je lékařská prognóza nejasná. Nastane u poškozeného v budoucnu (tj. po udělení náhrady za již nastalou újmu) další újma v příčinné souvislosti s jednáním škůdce? Pokud ano, lze uvažovat o takovém zásahu jako o zásahu, který je závažnější ve vztahu k poškozenému právnímu statku, neboť kromě aktuální újmy způsobuje (alespoň potenciálně) i budoucí újmy.⁹³ Vodítkem při posuzování závažnosti zásahu a jeho zohlednění do výše přiměřeného zadostiučinění jsou tedy i následky zásahu a jejich povaha.

Příkladem posouzení závažnosti zásahu v anglickém právu je kauza *Mosley*.⁹⁴ Mosley, prezident automobilové federace FIA a správce Nadace FIA, se soudil s vydavatelem deníku *News of the World*. V deníku o něm vyšel článek s titulkem „Šéf F1 provozuje zvrhlé nacistické orgie s 5 prostitutkami“⁹⁵ a podtitulek Mosleyho označil za syna fašisty milujícího Hitlera. Předmětem sporu byl i rozhovor s jednou z žen přítomných na pojednávané akci, která vše natočila skrytou kamerou. Tuto kameru jí dali a naučili používat novináři. Je tedy zřetelné, že se nejednalo o nepravdu a pomluvu (*defamation*), nýbrž o zásah do soukromí – *invasion of privacy*.⁹⁶ Konkrétně bylo

⁹⁰Metodika NS část B., S480, S481

⁹¹Tamtéž, S400

⁹²Metodika NS, část A., V.

⁹³Je pak otázkou, zda hrozbu následné újmy zohlednit v konečné výši náhrady hned, nebo umožnit její navýšení o nově vzniklou újmu až později ve zvlášť vedeném řízení. Anglické právo to řeší v Senior Courts Act 1981 section 32A, kde volí druhou variantu. V českém právu připadá v úvahu první varianta, neboť právo na náhradu nemajetkové újmy se podle § 612 OZ promlčuje. Jelikož se jedná o újmu na zdraví, neuplatní se objektivní promlčecí lhůta podle § 636 OZ, ale jen subjektivní tříletá podle § 620 ve spojení s § 629 OZ, která začíná běžet okamžikem, kdy se poškozený dozvěděl o újmě a zároveň osobě povinné k náhradě.

⁹⁴*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB)

⁹⁵Tamtéž, at 1

⁹⁶*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 3

žalováno na porušení důvěry a nedovolené odhalení osobních informací, tedy porušení čl. 8 Úmluvy.⁹⁷

Důležitou skutkovou okolností pro posuzování závažnosti zásahu v případě *Mosley* bylo, že se poškozený a osoba, která vynesla danou informaci z jeho soukromí (prostitutka) znali a existoval mezi nimi déle trvající vztah založený skutečností, že společně navštěvovali tyto akce.⁹⁸ Takový vztah bylo možné označit za důvěrný, tudíž se dalo předpokládat, že jeho obsah zůstane známý jen zúčastněným stranám. *Breach of confidence* (porušení důvěry) podle anglického práva ve své klasické podobě předpokládalo existenci právě takového důvěrného vztahu, časem ale došlo k rozšíření, takže dnes již existence důvěrného vztahu není nutnou podmínkou.⁹⁹

Z toho lze usoudit, že porušení důvěry v situaci, kde existoval důvěrný vztah, je intenzivnější ve smyslu kvalitativním, tedy závažnější než v situaci, kde takový vztah neexistoval. Dostává se totiž blíže k samému jádru práva na soukromí (ve smyslu uchování důvěrné skutečnosti v soukromé sféře) právě tím, že nejde o nezávislého nahodilého pozorovatele, nýbrž osobu, se kterou má poškozený soukromý vztah.¹⁰⁰ Že jde o závažnější zásah je patrné i z historického vývoje, kdy původně pouze za předpokladu existence vztahu mohlo dojít ke kvalifikovanému porušení důvěry. Narušení soukromí bylo zřetelné, na rozdíl od porušení důvěry bez existence vztahu, kde k takovému závěru došla praxe až později.

Jak pojednává první kapitola, existují případy, ve kterých je možné omezit ochranu soukromí na úkor svobody projevu, takže zveřejnění soukromé informace nebude zakládat povinnost k náhradě. Podle anglického práva je přípustnější omezit ochranu soukromí, pokud je do něj zasaženo verbálním či psaným projevem, spíše než zvukově obrazovým záznamem.¹⁰¹ Je tomu tak proto, že zásah zvukově obrazovým záznamem je závažnější. Verbální (psaný) projev pouze informuje o soukromí poškozeného. Fotografie (záznam) však jeho soukromí doslova zobrazuje, je hmatatelnější (závažněji vykresluje soukromí poškozeného).¹⁰² V případě *Mosley* nebyla zveřejněna pouhá informace o aktivitách, ale i fotografie a video záznam, což byl další důvod, proč

⁹⁷Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod [online]. [cit. 27. února 2016]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

⁹⁸*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 4

⁹⁹Tamtéž, at 7

¹⁰⁰K podobnému závěru dochází právě případ *Mosley*.

¹⁰¹*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 16

¹⁰²*Douglas v Hello! Ltd (No 3)* [2006] QB 125 at 84: „They enable the person viewing the photograph to act as a spectator, in some circumstances voyeur would be the more appropriate noun, of whatever it is that the photograph depicts. As a means of invading privacy, a photograph is particularly intrusive.“

soud vyhodnotil zásah jako více závažný.

V českém právu byl významným judikátem pro zohledňování (nejen) závažnosti zásahu do celkové výše přiměřeného zadostiučinění nález Ústavního soudu ve věci Michala Viewegha a související judikatura.¹⁰³ Škůdce v daném případě zasáhl do intimní sféry poškozeného, když zcela lživě informoval ve svém deníku o jeho mileneckém poměru. Články navíc uvedl urážlivými titulky. Zásah do důstojnosti je už sám o sobě velmi závažný.¹⁰⁴ Zde byla míra závažnosti zásahu vyšší, neboť zasahoval intimní sféru, která je jádrem důstojnosti.¹⁰⁵ Ústavní soud shledal, že závažnost zásahu (ani další okolnosti rozebírané v ostatních kapitolách této práce) nebyla dostatečně zohledněna při určení výše přiměřeného zadostiučinění, a proto rozhodnutí obecných soudů zrušil a věc vrátil k novému řízení.

¹⁰³Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09

¹⁰⁴„...dotýkajícího se samé podstaty lidství a lidské důstojnosti, který je s ohledem na její význam nezbytné vnímat jako zásah nejcitlivější a nejzávažnější...“ Tamtéž, odst. 33

¹⁰⁵„intimní sféry soukromého života jednotlivce, a tedy samé podstaty lidství a lidské důstojnosti“ Tamtéž

2.2 Rozsah zásahu

Je-li závažnost zásahu kvalitativní složkou jeho intenzity, pak rozsah zásahu můžeme definovat jako jeho kvantitativní složku. Rozsah je nutné odlišit od závažnosti zásahu. Při zkoumání faktoru závažnosti se ptáme, zda došlo např. k mírnému částečnému poškození zraku, nebo k jeho úplné ztrátě. U rozsahu zásahu se v takové situaci budeme ptát, zda došlo k úplné ztrátě zraku a zároveň k ochrnutí, tedy dvou zcela jasným zásahům do zdraví člověka. Rozdíl je možná ještě lépe vidět u zásahů do důstojnosti člověka skrze pomluvu. U závažnosti bychom zkoumali, zda byla zasažena sama podstata důstojnosti. U rozsahu se ptáme, mezi kolik lidí byla pomluva rozšířena.

Rozsah zásahu za prvé graduje v závislosti na kvantitě jednotlivých zásahů daného právního statku. Jinými slovy záleží na tom, kolikrát škůdce daný právní statek poškodí. Výše popisovaný případ *Mosley* řešený anglickým *Court of Appeal* je typickým příkladem takové gradace rozsahu zásahu. Soukromí poškozeného bylo zasaženo dvakrát – jednou článkem z 30. března 2008, podruhé článkem z 6. dubna 2008.¹⁰⁶

Za druhé rozsah zásahu graduje v závislosti na rozsahu způsobu jeho provedení. To se uplatní zejména v případech zásahů do osobnosti zveřejněním pomluvy, či výsostně soukromé skutečnosti, kde bude záležet na dosahu média, skrze které k zásahu došlo.¹⁰⁷ Bude rozdíl, zda takový zásah bude proveden v malé skupině kolegů v zaměstnání, nebo ve skupině milionů čtenářů deníku, v němž taková informace byla zveřejněna.

Skutečnost, že je např. hrubě difamační výrok škůdce zveřejněn v celostátním médiu, však nutně neznamená, že rozsah zásahu bude odpovídat rozsahu média. Příkladem je případ *Černý v. Knížák*,¹⁰⁸ kde škůdce pronesl urážlivý výrok zasahující důstojnost poškozeného v pořadu veřejnoprávní televize. Tedy média, jehož dosah je vskutku celostátní, takže daný pořad mohl sledovat a výrok slyšet prakticky každý. Přesto Nejvyšší soud vyslovil, že rozsah zásahu v tomto ohledu velký nebyl, neboť konkrétní pořad, v němž byl výrok pronesen, byl zaměřený na úzkou zájmovou skupinu a jeho sledovanost byla dlouhodobě nízká.¹⁰⁹

¹⁰⁶*Mosley v News Group Newspapers*, Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 1 - 2

¹⁰⁷Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02

¹⁰⁸Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2013, sp. zn. 30 Cdo 2042/2013

¹⁰⁹Tamtéž

2.3 Trvání zásahu

Poslední prvek určující intenzitu zásahu je jeho trvání, tedy časové hledisko. Zde je nutné odlišit trvání samotného zásahu, což je zde skutečně zkoumaným bodem, od trvání následků zásahu. Následky zásahu (jak bylo zmíněno výše) ukazují na závažnost zásahu, ne trvání.

Opět platí přímá úměra, že výše náhrady se zvyšuje úměrně s intenzitou zásahu, která se zvyšuje úměrně s délkou trvání zásahu. Krátká doba trvání zásahu však nutně neznamena snížení náhrady ani nebrání jejímu zvyšování. Plyne tak z nálezů Ústavního soudu ve věci Michala Viewegha, kde škůdce argumentoval proti vysoké náhradě právě tím, že zásah netrval nijak dlouho. Tento argument však soud odmítl vzhledem k závažnosti a rozsahu zásahu, zavinění i dalším okolnostem na straně škůdce a poškozeného.¹¹⁰

¹¹⁰Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09

3. Funkce náhrady

Jedním ze stěžejních bodů úvahy o výši náhrady za nemajetkovou újmu je její funkce a účely.¹¹¹ Funkce náhrady újmy je v zásadě dvojitá, kompenzační a sankční. Kompenzační funkce sleduje výhradně náhradu újmy,¹¹² sankční funkce sleduje preventivně-deterenční účely¹¹³ spočívající v odstrašení působícím generální i individuální prevenci. *Tort law* uznává obě tyto funkce se vším, co s sebou přinášejí. I proto rozlišuje *compensatory damages*, náhradu kompenzující vzniklou újmu, a *punitive damages*,¹¹⁴ náhradu sankční, která odstrašuje a působí preventivně proti dalšímu nežádoucímu způsobování nemajetkové újmy.

Trochu méně zřetelná je přípustnost obou funkcí v českém právu. Závazky z deliktů jsou součástí systému soukromého práva, kterému je až na výjimky sankce cizí. Kontinentální soukromé právo (*civil law*) dokonce koncept sankční náhrady škody z fundamentálních důvodů odmítá, takže například v Německu jsou rozhodnutí amerických soudů přiznávající *punitive damages* v zásadě nevykonatelná.¹¹⁵ Nicméně v již odkazovaném disentančním stanovisku Wagnerové k nálezu Pl. ÚS 16/04 autorka uvádí: „Obecně lze vymezit účel náhrady škody tak, že v první řadě jde o vyrovnání nevýhod, které poškozený utrpěl v důsledku škodné události. Funkce náhrady škody se podávají z účelů ochrany jednotlivých právních norem (ochrany hodné právní statky), jejichž porušení vyvolává odpovědnost za škodu. Tak se přesouvají kritéria náhrady z vyrovnání k funkci zadostiučinění pro poškozeného, které lze nahlížet jako plnění se sankční funkcí ve vztahu ke škůdci, plnící zároveň i preventivní funkci v zájmu zabránění dalším škodám.“

Podobně uvažuje Hajn, podle kterého je zásah do osobnostních práv soukromoprávní delikt a zadostiučinění je sankce s preventivně-deterenční funkcí.¹¹⁶ Sankční funkce je jeden z důvodů, proč Hajn považuje sazebníkový koncept náhrad nemajetkové újmy za nedostatečný. Tyto sazebníky nejsou schopny dosáhnout účelu

¹¹¹Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09: „Při úvaze o přiměřenosti výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je rovněž nezbytné přihlídnout k samotnému účelu a funkcím“

¹¹²Podle klasické doktríny práva USA vyslovené např. v *State Farm Mutual Insurance, Inc. v. Campbell*, 538 U.S. 408 (2003): „*Compensatory damages are intended to redress the concrete loss that the plaintiff has suffered by reason of the defendant's wrongful conduct.*“

¹¹³*State Farm Mutual Insurance, Inc. v. Campbell*, 538 U.S. 408 (2003) „*punitive damages serve a broader function; they are aimed at deterrence and retribution.*“

¹¹⁴BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 450; V případě Británie tzv. *exemplary damages*.

¹¹⁵KOZIOL: *Basic Questions of Tort Law from Germanic Perspective* (2012), marg. č. 2/58

¹¹⁶HAJN, P. *K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti*. Bulletin advokacie, 2003, č. 4., s. 8

přiměřeného zadostiučinění.¹¹⁷ Delikvent totiž může zvažovat, jaké působení škody se mu ještě vyplatí a jaké ne. Tím se v podstatě dostáváme k tomu, že sankční funkci odůvodňuje dosažením sankce; nicméně s ní počítá a přisuzuje ji preventivně-deterenční účely.

Tyto účely jsou přisuzovány sankční funkci i v nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, tedy už ne pouze v disentaním stanovisku, ale plnohodnotném senátním nález. Podle zde vysloveného názoru je způsobení nemajetkové újmy na přirozených právech člověka typický soukromoprávní delikt, za který náleží sankce. Jelikož reakcí na zásah do osobnostních práv je přiměřené zadostiučinění, je toto ve své podstatě sankcí, která má plnit preventivně-deterenční efekt, opět jako každá jiná sankce. Podle názoru Ústavního soudu nebude naplněna podmínka přiměřenosti, pokud nebude naplněn preventivně-deterenční efekt. Ten je dokonce nutný, neboť zamezuje objektivně nežádoucímu jevu spočívajícímu v úvaze, že se takové deliktní jednání ekonomicky či jinak vyplácí.¹¹⁸ Nutno dodat, že tato úvaha se zakládá na úvaze Hajna, a proto k ní má tak blízko.

Při hledání přípustnosti obou nastíněných funkcí přiměřeného zadostiučinění, je nutné zmínit i nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn.: I. ÚS 2844/14. V něm Ústavní soud potvrzuje praxi započatou výše uvedenými rozhodnutími. Tedy názor, že je nutné zvažovat funkci, přičemž přiměřené zadostiučinění plní zejména kompenzační a sankční funkci.

Sankce je jeden ze tří základních elementů právní normy, nastává v případě nedodržení dispozice normy, za což stanoví postih.¹¹⁹ Sankce ve smyslu strukturální součásti normy plní v případě povinnosti nahradit újmu v zásadě dva cíle – prevenci a nápravu;¹²⁰ preventivní a výchovný účel jsou jí imanentní, i jakožto strukturální součásti normy.¹²¹

Sankce je také obecný znak právní odpovědnosti,¹²² která „je zvláštním druhem právního vztahu, vznikajícího v důsledku porušení právní povinnosti a spočívajícího ve

¹¹⁷HAJN: *K přiměřenému zadostiučinění...*, s. 9

¹¹⁸Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 36

¹¹⁹GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 36 - 37

¹²⁰Tamtéž, s. 160 - 161

¹²¹„stanovené sankce působí preventivně, disciplinují chování občanů ... a tak je současně vychovávají“ KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. Praha: Linde, Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2007, s. 73

¹²²GERLOCH: *Teorie práva...*, s. 159

vzniku nové (sekundární) povinnosti sankční povahy.“¹²³ V případě soukromoprávní odpovědnosti spočívající v povinnosti poskytnout přiměřené zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu je sankce „*typicky majetková a směřuje k reparaci (kompenzaci, odškodnění) nebo k restituci (obnově narušeného stavu)*“.¹²⁴

Z uvedeného vyplývá, že sankce a trest není totéž. Sankční funkce působící prevenci není spjata pouze se sankcí ve smyslu trestu (*poena*), nýbrž obecně se sankcí ve smyslu strukturální součásti normy. Přiměřené zadostiučinění jako sankce plní kompenzační funkci. Tedy i případná sankční funkce se uplatní v mezích kompenzační funkce.

Sankci lze tedy v souvislosti s institutem náhrady nemajetkové újmy nahlížet dvěma způsoby - (1) jako trest překračující kompenzační funkci, (2) jako součást právní normy a sekundární povinnost v rámci odpovědnostního vztahu nepřekračující kompenzační funkci a realizující prevenci (opět v rámci satisfakce). Sankční funkce v rámci angloamerického práva je chápána prvním způsobem, kdežto české právo preferuje druhý přístup. Blíže se tímto tématem zabývá druhá část této kapitoly.

¹²³GERLOCH: *Teorie práva...*, s. 140

¹²⁴Tamtéž, s. 164

3.1 Kompenzační/Satisfakční funkce

Hlavní funkcí náhrady újmy je kompenzovat poškozenému utrpěnou újmu.¹²⁵ Pochopit kompenzaci není složité, ovšem v případě nemajetkové újmy je s kompenzací trochu problém. Představme si jedince a celou sféru všech jeho hodnot. V podstatě bychom mohli říct, že každá újma odečítá nějakou kladnou hodnotu z této sféry a cílem náhrady je především tuto nominální ztrátu vyrovnat. Sféru hodnot jedince tedy můžeme chápat jako množinu a udělit jí nominální hodnotu nula. Újma způsobená jedinci znamená, že z této množiny se některá hodnota (celá či částečně) odečítá. Tím množina nabývá zápornou nominální hodnotu, což je nutné napravit. Buď za újmu odpovídá poškozený a potom se mu množina o odečtené sníží, nebo si ji zvýší na původní nulovou hodnotu sám. Nebo je za způsobenou újmu odpovědný někdo jiný (škůdce) a ten musí poskytnout plnění v odpovídající výši, čímž dorovná nominální hodnotu množiny poškozeného zpět na nulu. Jednoduše řečeno, má-li újma nominální hodnotu -1, musí mít náhrada nominální hodnotu +1.

Při kompenzační funkci jde o plné obnovení výchozího postavení subjektu, což platí i pro angloamerické právo.¹²⁶ To ovšem může způsobovat v realitě náhrady nemajetkové újmy problémy: (1) hodnotu nemajetkové újmy nelze přesně vypočítat, (2) kompenzace bude z povahy věci vždy poskytována ve formě jiných hodnot, než na kterých k újmě došlo (např. tělesné utrpení se kompenzuje penězi a ne tělesným potěšením), (3) *restitutio in integrum*, které je primárním způsobem náhrady v českém¹²⁷ i anglickém¹²⁸ právu zpravidla není možné. Anglická právní věda v této souvislosti výstižně uzavírá, že z těchto důvodů nelze v případě nemajetkové újmy dosáhnout plné kompenzace.¹²⁹ To znamená, že nelze dosáhnout matematicky přesného ideálního stavu, ve kterém po újmě -1 dojde ke kompenzaci +1 a množina hodnot bude opět 0.

Zdá se tedy, že právě předestřené důvody vedly v minulosti právní vědu k použití pojmu *satisfakce* místo *kompenzace* ve vztahu k náhradě nemajetkové újmy. Již

¹²⁵KOZIOL: *Basic Questions of Tort Law...*, marg. č. 2/50, 3/1, 3/3

¹²⁶„The guiding principle for an award of compensatory damages is that the award should repair in full the damage done by the tort. ... 100 per cent compensation.“ ... „The principle of 100 per cent compensation cuts both ways. The common law does not allow recovery, under the head of compensatory damages, of more than has been lost.“ STEELE: *Tort law...*, s. 496, s. 512

¹²⁷Primární pravidlo způsobu náhrady újmy je podle § 2951 OZ uvedení do předešlého stavu.

¹²⁸STEELE: *Tort law...*, s. 496

¹²⁹„Where non-pecuniary losses are concerned, full compensation is strictly not possible, since damages cannot achieve equality between the circumstances of the claimant before and after the injury.“ Tamtéž, s. 496, s. 512

jazykové konotace pojmu *satisfakce* totiž poukazují na to, že se jedná o uspokojení, spíše než o přesně vyčíslitelnou náhradu.¹³⁰ Takové uspokojení podle českého práva musí být již doslova plné.¹³¹ V některých případech to však může posunout obsah satisfakční funkce směrem k sankční funkci. Příkladem může být Německo, kde v případě nemajetkové újmy je funkce náhrady satisfakční.¹³² Podle významného judikátu pak taková náhrada zahrnuje kompenzaci újmy a zároveň odčinění za to, co škůdce provedl, čímž se funkce náhrady posouvá směrem k odplatě, sankci.¹³³ Právě proto akademici tento názor odmítli.¹³⁴

Dnes tedy evropské kontinentální právo včetně českého chápe jako hlavní funkci přiměřeného zadostiučinění kompenzační funkci, kterou označuje jako satisfakční.¹³⁵ Popsaný trend je zřetelný zj. z *Principles of European Tort Law* (PETL), které kompenzaci výslovně uvádí jako funkci náhrady za nemajetkovou újmu.¹³⁶

V angloamerickém právu se pak doslova hovoří o kompenzaci skrze pojem *compensatory damages*. Podle případu *Uren v John Fairfax*¹³⁷ kompenzace funguje ve dvou směrech. Prvním je restituce poškozeného právního statku. Druhým je solace, tedy jakási náprava duševních útrap osoby poškozeného.¹³⁸ Úvaha je uzavřena tak, že kompenzace, jedná-li se o poškozenou důstojnost jako v této kauze, funguje spíše jako solace než restituce. Podle názoru soudu totiž není možná přesná peněžní náhrada za poškozenou důstojnost, takže nezbývá než poskytnout doslova útěchu.¹³⁹ Z toho vyplývá, že minimálně v případech zásahu do důstojnosti chápe anglické právo kompenzaci jako náhradu uspokojující křivdu, která se stala poškozenému, což je přístup podobný výše popsanému chápání satisfakce dnes v kontinentální Evropě opouštěnému.

¹³⁰ Dle oxforddictionaries lat. „*satisfactio*“ doslova zadostiučinění, náprava; odtud franc. sloveso „*satisfaire*“ přejaté do angl. „*to satisfy*“ doslova uspokojit. Rouček a Sedláček pak uvádějí, že ve francouzském právu, kterému je v tomto směru české právo podobné, „*nemá peníz býti reparací a kompenzací, t. j. nemá se jím nahraditi citové pokoření, ale penízem se má umožniti citové obveselení.*“ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl pátý, (§§ 1090 až 1341), Praha: Codex, 1998. s. 672

¹³¹ § 2959 OZ. Nikoliv matematicky plné, ale plně vyvažující, tedy uspokojující; Rouček a Sedláček by možná řekli plně obveselující.

¹³² KOZIOL: *Basic Questions of Tort Law...*, marg. č. 3/3

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Tamtéž; Nutno dodat, že daný judikát BGH – GSZ 1/55 pochází z roku 1955 a § 847 BGB, na kterém stojí, byl zrušen a v aktuálním BGB se již nevyskytuje.

¹³⁵ GERLOCH: *Teorie práva...*, s. 164

¹³⁶ 10:101, 10:301 PETL

¹³⁷ *Uren v. John Fairfax & Sons Pty. Ltd.* (1967) 117 CLR 118

¹³⁸ Dle oxforddictionaries je angl. „*solatium*“ odvozeno z latiny, der. „*solace*“ doslova útěcha.

¹³⁹ *Uren v. John Fairfax & Sons Pty. Ltd.* (1967) 117 CLR 118 at 150

Z výše popsaného diskurzu o satisfakci (kompenzaci) vyplývá, že základní otázkou při zkoumání, jak zohlednit satisfakční funkci při určení konkrétní výše náhrady, je otázka, co všechno náhrada plní takovou funkci pokrývá. V případě *Mosley*, kde šlo o zásah do soukromí, bylo v celkové výši *compensatory damages* zohledněno (1) psychické rozrušení, ublížené city a ublížená důstojnost, (2) intenzita s jakou k těmto „zraněním“ došlo, (3) chování škůdce, které prohlubovalo újmu, a (4) chování poškozeného, které bylo stručně řečeno hloupé.¹⁴⁰ Obdobné platí v anglickém právu i v ostatních případech zásahů do důstojnosti a integrity člověka.¹⁴¹ Tyto faktory lze zobecnit na (1) právní statek, do kterého bylo zasaženo, (2) intenzitu zásahu, (3) okolnost na straně škůdce, (4) okolnost na straně poškozeného.

Anglické *compensatory damages* pokrývají v zásadě tyto čtyři faktory, protože právě ony způsobují újmu v určité výši (lze-li ji vůbec adekvátně vyčíslit). Zavinění, okolnost na straně škůdce spočívající v následném zisku, tzv. zavrženíhodnost škodného jednání a další faktory, jsou potom pokryty v *exemplary damages*. V USA pokrývají *compensatory damages* v případech nemajetkové újmy fyzickou bolest, duševní útrapy a ztrátu radosti ze života, což odpovídá výše určeným faktorům ad (1) a (2), ostatní faktory jsou zohledněny v *punitive damages*.¹⁴²

České právo naproti tomu pokrývá skrze satisfakční funkci i faktory, které angloamerické *compensatory damages* opomíjejí. V podstatě je to dáno tím, že nerozlišujeme kompenzační a sankční složku náhrady, nýbrž máme jednu jedinou náhradu, která v případě potřeby plní více funkcí. Vyplývá tak zejména z ustanovení § 2957 OZ, ze kterého se dozvídáme v zásadě dvě věci: (1) jakou funkci přiměřené zadostiučinění plní, (2) ve vztahu k čemu tuto funkci plní. Co se funkce týče, citované ustanovení přisuzuje přiměřenému zadostiučinění funkci satisfakční. Vyplývá tak z jazykového výkladu první věty, kde je stanoveno, že přiměřené zadostiučinění musí *odčinit* (tj. navrátit v původní stav).

Ad (2) se dozvídáme, že odčiněny mají být i okolnosti zvláštního zřetele hodné. To znamená, že újma, nevzniká pouze zásahem v užším slova smyslu, kdy záleží pouze na tom, která hodnota je zasažena a jak intenzivně. Zásah je třeba posuzovat v širším kontextu, záleží i na okolnostech, které újmu prohlubují či rozšiřují. Tyto okolnosti jsou pak dále v ustanovení jmenovány – úmysl, lest, pohrůžka, zneužití závislosti, násobení

¹⁴⁰*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 216 - 224

¹⁴¹*John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586

¹⁴²BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 452 - 453

účinků uváděním ve známost, diskriminace, obavy o život a zdraví.¹⁴³ Jedná se o otevřený výčet, neboť je uvozen spojením „zvláště pak“. Výraz „jiné obdobně závažné důvody“ je zde bezesporu použitý ve vztahu k výčtu diskriminačních důvodů, jejich výčet je také otevřený. Satisfakce v českém právu pokrývá tedy i tyto jmenované faktory, neboť předpokládá, že zvyšují újmu, kterou je nutno kompenzovat.¹⁴⁴ Angloamerické právo naopak tyto okolnosti označuje jako faktory zvyšující zavrženíhodnost činu a místo, aby je kompenzovalo, udílí za ně sankci v podobě *punitive damages*.

¹⁴³§ 2957 OZ

¹⁴⁴Typicky úmyslné zavinění, které způsobuje újmu na důstojnosti, viz kap. 4

3.2 Sankční funkce

3.2.1 Sankční funkce v angloamerickém právu

Angloamerické právo chápe sankční funkci náhrady jako trest. Sankční funkce *tort law* vyplývá z jeho základního účelu, kterým je odstrašení od deliktního jednání.¹⁴⁵ Tuto funkci plní institut *punitive damages* (USA), jinak též *exemplary damages* (Británie). Právo USA přistupuje k trestní funkci skrze tzv. *efficient deterrence approach*,¹⁴⁶ volně přeloženo teorie účinného odstrašení. Podle tohoto východiska je žádoucí ukládat *punitive damages* v situacích společensky nebezpečných, před kterými je nutné společnost chránit, což má zajistit právě efektivní odstrašení způsobené takovou náhradou újmy, která je vyšší (někdy i mnohonásobně) než újma samotná. Typicky se jedná o situace, kdy škůdce ví, co dělá, je si vědom vysoké šance, že nebude odhalen, nebo je pro něj výhodné újmu způsobit.¹⁴⁷

Anglické *exemplary damages* vycházejí v podstatě z toho samého, už z historických důvodů, kdy dnešní USA bylo jako jedna z kolonií pod nadvládou Británie a pod silným vlivem anglického práva. Historicky začaly být *exemplary damages* udělovány v případech, ve kterých škůdce zneužil silnější postavení.¹⁴⁸ Například v případě *Huckle vs. Money* došlo ke zneužití moci státním úředníkem, který vydal nezákonný zatykač na zadržení tiskařů a vydavatelů periodika. Soud pak souhlasil s udělením *exemplary damages*, přestože skutečná újma byla velmi malá, protože jednání, kterým byla újma způsobena, bylo podle soudu „horší než španělská inkvizice, pod níž by žádný Angličan nechtěl žít ani hodinu.“¹⁴⁹

Na první pohled je sankční funkce náhrady újmy nejpoblábnější v USA. Ovšem i zde jsou *punitive damages* udělovány jen v případech mimořádného chování škůdce, které je nutné potrestat a tím škůdce i ostatní odradit od opakování takového chování. Zpravidla se udělují vedle *compensatory damages*, ovšem v některých státech USA je možné je udělit samostatně.¹⁵⁰ Například v letech 1960–1984 byly *punitive damages* uděleny v Cook County (Chicago) pouze v 50 případech. V oblasti San Francisco

¹⁴⁵Doslova esenciální úloha *tort law*. HORSEY, K., RACKLEY, E: *Kidner's casebook on torts...*, s. 5

¹⁴⁶SEBOK, Anthony J. *Punitive Damages: From Myth to Theory*. *Iowa Law Review*, Vol. 92, 2007; Brooklyn Law School, Legal Studies Paper No. 59; Princeton Law and Public Affairs Working Paper No. 06-015. Dostupné na <SSRN: <http://ssrn.com/abstract=894380>>

¹⁴⁷BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 452

¹⁴⁸SEBOK, Anthony J. *Punitive Damages: From Myth to Theory*.

¹⁴⁹*Huckle v Money* 95 Eng. Rep. 768 C.P. 1763. Nezákonnost spočívala v nesplnění podmínek nutných pro vydání takového zatykače.

¹⁵⁰BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 452

dokonce jen ve 25 případech.¹⁵¹ Statisticky jsou *punitive damages* nejvíc udělovány v případech úmyslně spáchaných deliktů, zj. napadení (*battery, assault*) a omezení osobní svobody (*false imprisonment*). Z celkového počtu případů náhrady újmy řešených u soudů USA, však tyto tvoří pouhých 8 %.¹⁵² Ani v USA tedy nejde o tak častý fenomén, jak se mnohdy předpokládá.

Anglický přístup je ještě zdrženlivější. V roce 2007 zaujala britská vláda negativní postoj k návrhu zákona, podle kterého měly být zavedeny *exemplary damages* pro všechny případy civilních deliktů. Postoj odůvodnila tím, že civilní právo nemá trestat a *exemplary damages* se tomuto principu vymykají.¹⁵³ V některých typových případech pak anglické právo uzavírá, že *exemplary damages* jsou nepřipustné. Je tomu tak nejčastěji v případech *invasion of privacy*,¹⁵⁴ které jsou svou povahou méně závažné než *defamation*. To je, jak je vysvětleno dále, velmi důležité pro úvahu o zohledňování sankční funkce při určování výše náhrady.

O nepřipustnosti *exemplary damages* v případech *invasion of privacy* pojednává kauza *Mosley*.¹⁵⁵ Soud zde vyslovuje, že odstrašující efekt je už ze své přirozenosti více spojen s trestním právem. *Exemplary damages* považuje za anomálii, která může být v kontextu anglického práva nepřipustná za předpokladu, že (1) budou plnit jen a pouze účel odstrašení jedince a ostatních, (2) takový peněžní obnos obdrží jedinec.¹⁵⁶

Jedním ze zásadních argumentů, které soud v kauze *Mosley* proti *exemplary damages* vyslovil, je *chilling effect*. Jde o situaci, ve které *exemplary damages* (či celkové *general damages*) jsou tak vysoké, a tak efektivně odstrašují od aktivity působící újmu, že odstrašují i od aktivity spočívající ve výkonu subjektivního práva, v souvislosti s nímž újma vznikla. V kauze *Mosley* došlo k zásahu do soukromí nezákonným zveřejněním soukromých informací o poškozeném v novinách. Příliš vysoké *exemplary damages* by tedy mohli mít za následek nejenom odstrašení od budoucího nezákonného zveřejňování soukromých informací, ale také odstrašení od budoucího výkonu práva na svobodu projevu.

Podobné tendence jsou vidět i v právu USA. Zde dochází k úvaze, zda udělení *punitive damages* nedůvodně neporuší práva škůdce, či nevyšle do světa nežádoucí

¹⁵¹BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 453

¹⁵²SEBOK, Anthony J. *Punitive Damages: From Myth to Theory*.

¹⁵³VLASÁK, Michal. *Vybrané otázky sankční náhrady škody*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova Univerzita, 2010

¹⁵⁴HORSEY, K., RACKLEY, E: *Kidner's casebook on torts...*, s. 344

¹⁵⁵*Mosley v. News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 172 - 211

¹⁵⁶Tamtéž, at 227

zprávu o tom, že realizace daného práva (typicky zase svoboda projevu) podléhá civilním sankcím.¹⁵⁷

Exemplary damages připouští anglické právo v případě, kdy došlo ke spáchání deliktu spadajícího do kategorie *defamation*,¹⁵⁸ přestože i zde je na straně škůdce patrné právo svobody projevu. Ani zde však není ukládání *exemplary damages* bez omezení. Podle rozhodnutí *Riches*¹⁵⁹ mohou být *exemplary damages* uděleny jenom za předpokladu, že škůdce buď (1) věděl, že publikací dané informace způsobí újmu a vznikne mu povinnost ji nahradit (tedy jednoduše řečeno spáchá civilní delikt), nebo (2) si při zveřejňování počínal bezohledně a bylo mu lhostejné, zda nemajetkovou újmu způsobí, či nikoliv (k oběma variantám se stavěl pozitivně). Kumulativně k těmto alternativám musí být naplněna podmínka (3) materiální úvahy, při které škůdce zvážil případné ekonomické výhody a nevýhody takové publikace a došel k závěru, že se mu publikace (tzn. spáchání civilního deliktu a způsobení újmy jinému) vyplatí.¹⁶⁰ Naplnění jmenovaných podmínek musí prokazovat poškozený (žalobce).¹⁶¹

V této souvislosti je vhodné uvést, že české právo obdobné případy řeší přes institut bezdůvodného obohacení podle § 2991 OZ ve spojení s § 3004 OZ, podle kterého buď obohacený (škůdce) vydá, oč se obohatil, nebo dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu k nakládání s hodnotami týkajícími se osobnosti ochuzeného (poškozeného). Druhá alternativa tedy míří zj. na případy jakým byla výše uvedená kauza *Riches*. Český soud navíc může rozsah takového plnění přiměřeně zvyšovat a zároveň nemusí řešit dilema, že ukládá soukromoprávní trest, neboť pouze vrací neprávem získané obohacení.

Vědomá úvaha zvažující výhody a nevýhody případného způsobení újmy je i v USA důvodem pro uložení *punitive damages*. Taková úvaha nemusí znít nutně na zisk, zcela postačí zvažování minimalizace ztrát a nákladů, jak tomu bylo v případě *Grimshaw*.¹⁶² Důkazní břemeno ohledně takové skutečnosti zase nese poškozený

¹⁵⁷BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 446

¹⁵⁸Např. Elton John v případě *John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586 obdržel u soudu prvního stupně *exemplary damages* ve výši £275 000, které později odvolací soud snížil na £50 000

¹⁵⁹*Riches v News Group Newspapers Ltd* [1985] 2 All ER 845 at 850, [1986] QB 256 at 269

¹⁶⁰Typickým příkladem je případ *Cassel v Broome* [1972] AC 1027, kde škůdce publikoval informace, o nichž věděl, že jsou nepravdivé, za účelem zvýšení zisku z prodeje. V tomto případě tedy *exemplary damages* byly uděleny.

¹⁶¹*Riches v News Group Newspapers Ltd* [1985] 2 All ER 845 at 850, [1986] QB 256 at 269

¹⁶²*Grimshaw v Ford Motor Co.* (1981) 119 CA3d 757, kde byly kalifornským odvolacím soudem potvrzeny velmi vysoké *punitive damages*, neboť škůdce věděl, že jeho jednáním (uvedení do prodeje automobilu, který neprošel crash testy) může dojít k závažným škodám, nicméně přesto se rozhodl takto jednat, neboť to pro něj bylo ekonomicky výhodné.

(žalobce).¹⁶³

Při samotném určování adekvátní výše *exemplary damages* je podle případu *Mosley* nutné naplnit podmínku proporcionality.¹⁶⁴ To však není vždy jednoduché, vezmeme-li v úvahu, že *exemplary damages* mají odrazovat od jednání působícího újmu. Aby efektivně odradily škůdce, který disponuje velkým jměním, musely by být *exemplary damages* skutečně vysoké. Právě v takovém případě potom hrozí, že kvůli přílišné výši náhrady, která sice efektivně plní odstrašující účel, nebude naplněna podmínka proporcionality.¹⁶⁵

Při posuzování této podmínky je nutné zkoumat, vůči čemu má být ona sankční náhrada proporcionalní. Má jít o proporcionalitu k monetárnímu vyčíslení způsobené nemajetkové újmy, nebo k majetku škůdce? Z úvahy soudu v kauze *Mosley* vyplývá, že jde o proporcionalitu ve vztahu k monetárnímu vyčíslení způsobené nemajetkové újmy. Určení takové proporcionality je problematické, protože z důvodu nemožnosti přesného matematického vyčíslení újmy a jí odpovídající kompenzace nelze matematicky stanovit jednoznačný poměr, který by bylo možné považovat za proporcionalní.

Uvedený problém je možné sledovat v judikatuře práva USA zabývající se otázkou jaký poměr *punitive damages* ku *compensatory damages* (které jsou monetárním vyjádřením újmy) odpovídá ústavním požadavkům *Due process clause*.¹⁶⁶ V případě *Haslip* byl poměr *punitive damages* ku *compensatory* 4 ku 1,¹⁶⁷ v *TXO productions* byl poměr 526 ku 1,¹⁶⁸ nicméně v případě *State Farm* je nižší poměr 145 ku 1 označen jako neproporční.¹⁶⁹ Jak tedy vidíme, ona proporce může v různých případech nabývat různých hodnot a co je v jednom případě proporční, v druhém být nemusí. Co teprve,

¹⁶³BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 453

¹⁶⁴*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB) at 228

¹⁶⁵Přesně tento problém řeší soud v případě *Mosley* a používá ho jako jeden z argumentů pro odmítnutí *exemplary damages* v případech, kdy výkonem práva svobody projevu došlo k nemajetkové újmě spočívající v zásahu do soukromí a spáchání *invasion of privacy*.

¹⁶⁶*Due process clause* jsou dvě klauzule v Ústavě USA, v dodatku 5 pro federální úroveň a v dodatku 14 pro státní úroveň. Jedná se v podstatě o právo na řádný výkon spravedlnosti, a to nejen ve smyslu procesním jako právo na spravedlivý proces, ale také hmotném, legislativním a jako inkorporace základních práv. BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 356

¹⁶⁷*Pacific Mutual Life Insurance Co. v Haslip*, 499 U.S. 1 (1991) *Punitive damages* pro stěžovatelku *Haslip* byly ve výši \$1 040 000, což bylo více než čtyřnásobek *compensatory damages*. Bylo shledáno, že takový poměr již má velmi blízko k tomu, aby princip proporcionality nesplnil.

¹⁶⁸*TXO Productions Corp. v Alliance Resource Corp.*, 509 U.S. 443 (1993), *punitive damages* byly uděleny ve výši \$10 000 000 a *compensatory damages* vyjadřující skutečnou újmu ve výši pouhých \$19 000.

¹⁶⁹*State Farm Mutual Insurance, Inc. v Campbell*, 538 U.S. 408 (2003), *punitive damages* \$145 000 000 ku *compensatory damages* \$1 000 000. Není bez významu, že k závěru o neproporčnosti soud dospěl na základě testu proporcionality, který byl zaveden případem *BMW v. Gore*.

když ji určujeme poměřováním k nemajetkové újmě, která ze své podstaty nelze přesně vyjádřit.

Přelomovým judikátem pro právo USA byl v tomto ohledu případ *BMW vs. Gore*.¹⁷⁰ Gore si koupil od autorizovaného prodejce nový vůz BMW. Po devíti měsících však náhodou přišel na to, že jeho vůz byl již jednou přelakován. BMW přiznalo, že jeho celostátní politikou v USA je přelakovat a prodat jako nové auto, které se při přepravě poškodilo, pokud oprava stála méně než tři procenta obchodní ceny vozu. Dále platilo, že tato politika je utajená a BMW neinformuje zákazníky, že se jedná o již opravený vůz (minimálně a bez jakéhokoliv dopadu na funkčnost). Tuto informaci neměl ani autorizovaný prodejce, který vůz Gorovi prodal. Gore tedy žaloval BMW za podvod. Spor na státní úrovni (Alabama) skončil uložením *compensatory damages* ve výši \$4 000 a *punitive damages* ve výši \$2 000 000.¹⁷¹

Odtud spor pokračoval na federální úroveň k Nejvyššímu soudu USA s otázkou, zda taková výše *punitive damages* a její poměr ke *compensatory damages* není protiústavní.¹⁷² V rozhodnutí Nejvyšší soud USA objasnil princip proporcionality a zasadil jej do uceleného třibodového testu, jehož cílem je zjištění, zda *punitive damages* odpovídají *due process clause*.

Podle zde vyřčeného závěru Nejvyššího soudu USA musí být mezi *compensatory* a *punitive damages* rozumný vztah.¹⁷³ Příliš vysoký rozdíl může indikovat absenci takového vztahu. Ovšem nikoliv nezbytně, protože příliš vysoký rozdíl může být dán například vysoce zavrženíhodným jednáním škůdce, vysoce excesivním zneužitím silnějšího postavení škůdce, kvalifikovanou formou zavinění apod. Samotný matematicky vyjádřený poměr výše újmy (představované *compensatory damages*) a *punitive damages* tedy podle soudu nestačí, protože by šlo o příliš formalistický přístup, který by znemožnil uložení odpovídající sankce (*punitive damages*) v odůvodněných případech. Vysoký nepoměr je pouhý indikátor značící, že může jít o nepřiměřenou náhradu.

Soud odtud vytvořil výše jmenovaný třibodový test, podle kterého je nutné posuzovat (1) matematicky vyjádřený poměr *compensatory* a *punitive damages*, (2) míru zavrženíhodnosti jednání škůdce, (3) rozdíl mezi náhradou újmy a jinými

¹⁷⁰*BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁷¹Tamtéž

¹⁷²Tamtéž

¹⁷³Tamtéž. Přičemž soud uvádí, že nejde o nikterak nový názor, v Británii se uplatňuje už od roku 1275.

možnými postihy, které lze za dané škodné jednání uložit.¹⁷⁴ Jak soud vymezil bod ad (1) je řečeno v předchozím odstavci, zbývá probrat další dva body.

Úvaha o míře zavrženíhodnosti jednání škůdce úzce souvisí s principem *efficient deterrence approach*. Čím je jednání působící újmu víc zavrženíhodné, tím víc musí přiznaná náhrada odrazovat.¹⁷⁵ Skutečnost, že jednání je do jisté míry podvodné, ještě neznamená, že je natolik zavrženíhodné, aby odůvodňovalo sankční náhradu, která bude mnohonásobně vyšší než samotná újma. Dostatečně zavrženíhodné, a tedy odůvodňující nepoměr náhrady a újmy, by bylo v situaci, kde by takový podvod ohrozil nejen majetek či důstojnost, ale ještě i další právní statky (ideálně zdraví a život), nebo jenom tyto hodnoty, ale v dostatečně velké míře.¹⁷⁶

Typickým příkladem je případ *Grimshaw*, kde podvodné jednání automobilky Ford spočívající v prodeji nového typu vozu, který neprošel crash testy, ohrozilo zdraví a životy zákazníků, což byla dostatečná míra zavrženíhodnosti pro odůvodnění vysokých *punitive damages*.¹⁷⁷ Navíc jednání automobilky BMW v kauze *Gore* nebylo protiprávní a podvodné ve všech státech USA, pouze v některých. To podle Nejvyššího Soudu USA přinejmenším vyloučilo *mala fides* (ne-li dokonce založilo *bona fides*) ve vztahu k postupu BMW, a to i ve státech USA, kde takový postup byl právem aprobován jako podvod (Alabama).¹⁷⁸ V daném případě tedy nebyla podmínka zavrženíhodnosti splněna.

Z toho lze učinit závěr, že aby jednání bylo dostatečně zavrženíhodné, musí být (1) protiprávní, (2) ohrožovat chráněné právní statky s vyšší mírou závažnosti či ve větším rozsahu, (3) je vedené ve zlé víře, ze zlomyslnosti, škodolibosti a podobných pohnutek. Za takovou pohnutku je považován i chladný ekonomický kalkul či malicherné důvody, ze kterých škůdce jedná bez ohledu na možný vznik újmy.¹⁷⁹

Posledním bodem třibodového testu proporcionality *punitive damages* vytvořeného v případě *BMW* je rozdíl mezi náhradou újmy a jinými postihy, které lze za dané jednání uložit (v soukromém, trestním a správním právu). Výše *punitive*

¹⁷⁴*BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁷⁵Podle *Day v Woodworth*, 13 How. 363, 371 (1852) mají *punitive damages* v tomto ohledu doslova odrážet zločinnost útoku.

¹⁷⁶*BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁷⁷*Grimshaw v Ford Motor Co.* (1981) 119 CA3d 757 Jednalo se o Ford Pinto, řidička uhořela a spolujezdci zůstaly doživotní následky.

¹⁷⁸*BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁷⁹Např. ekonomická úvaha provedená manažery Fordu v případě *Grimshaw*, kteří věděli o vážném nebezpečí, jež hrozilo zákazníkům i o relativní ekonomické nenáročnosti odstranění této nebezpečnosti, přesto se z důvodu vyhnutí se nijak vysokým ekonomickým ztrátám rozhodli vady neodstranit a podstoupit vysoce pravděpodobné riziko vzniku vážné újmy.

damages pak nesmí být nepoměrná k součtu ostatních sankcí. V Alabamě bylo možné jednání BMW subsumovat pod skutkovou podstatu deliktu veřejného práva podle *Deceptive Trade Practices Act* a uložit za něj pokutu v maximální výši \$2 000.¹⁸⁰ Soud tedy shledal nepoměr k *punitive damages* ve výši \$2 000 000, a protože celková suma náhrady neprošla testem ani v jednom z bodů, vyslovil disproporcionalitu a věc vrátil k novému řízení do Alabamy.¹⁸¹

Posledním důležitým bodem, který je zvažován při rozhodování, zda udělit sankční náhradu a v jaké výši, je otázka, zda sankční funkci nesplňují již udělené *compensatory damages*.¹⁸² Pokud je jejich celková výše způsobilá dostatečně odradit škůdce i ostatní od podobného jednání v budoucnu, neexistuje důvod k navyšování celkové náhrady o *exemplary/punitive damages*. Takový přístup odpovídá pravidlu anglického tort law *if but only if*, podle kterého jsou *exemplary damages* ukládány pouze za předpokladu, že v *compensatory damages* nebylo zohledněno chování škůdce překračující všechny meze a *compensatory damages* tak sami o sobě nejsou způsobilé dostatečně odradit.¹⁸³

Z uvedeného lze učinit závěr, že sankční náhrada škody podle angloamerického práva se ukládá v situacích, kdy je jednání škůdce působící újmu natolik závažné, že je nutné před ním společnost ochránit. Zároveň je nutné vyvážit zájem na efektivní prevenci s oprávněnými zájmy a právy škůdce, do nichž nesmí být zasaženo. K tomu má přispět aplikace principu proporcionality, který v soudní praxi vypadá jako poměrování různých veličin. Zohledňování sankční funkce musí probíhat tak, aby nedošlo k excesu. Výsledkem má být taková náhrada, která naplní všechny sledované zájmy.

¹⁸⁰Alabama Code §8-19-11(b) (1993) podle *BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁸¹*BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)

¹⁸²*Riches v News Group Newspapers Ltd* [1985] 2 All ER 845 at 850, [1986] QB 256 at 269

¹⁸³VLASÁK, Michal. *Vybrané otázky sankční náhrady škody*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova Univerzita, 2010

3.2.2 Sankční funkce v českém právu

Přípustnost sankční funkce ve formě sankční náhrady škody, jakou zná angloamerické právo, je v českém právu přinejmenším sporná. Výchozím bodem tohoto problému je skutečnost, že v kontinentálním právním systému je důsledně odlišováno soukromé právo od veřejného. Sankce jako taková, tedy trest, spadá v systému kontinentálního práva do sféry veřejného práva.¹⁸⁴ Závazky z deliktů však do soukromého.

V českém právu se sankční funkce ve smyslu trestajících *punitive damages*¹⁸⁵ nesrovnává zj. s ústavní zásadou *nulla poena sine lege certa*,¹⁸⁶ protože zákon nikde výslovně nestanoví, že taková trestní složka náhrady má být uložena, natož v jaké výši. Takové pojetí se dále neslučuje se základními zásadami civilního procesu, zj. zásadou projednací a zásadou formální pravdy. Podle zásady projednací nesou břemeno tvrdit a prokazovat účastníci.¹⁸⁷ Podle zásady formální pravdy postupuje soud při zjišťování skutkových okolností formálně namísto aktivního zjišťování, kde leží pravda.¹⁸⁸ Pokud by byl v civilním řízení ovládaném těmito zásadami uložen trest (*punitive damages*), dojde k rozporu se zásadou presumpce nevinny,¹⁸⁹ neboť v případě, že škůdce neunese důkazní břemeno, nebude soud v souladu s uvedenými zásadami zjišťovat pravdu ani nebude považovat škůdce za nevinného, ale rovnou uloží trest.

Podle Kühna mohou být *punitive damages* v takové podobě, jak je zná právo USA, v rozporu s veřejným pořádkem.¹⁹⁰ Takový rozpor byl přímo vysloven v Itálii¹⁹¹ a Německu,¹⁹² když nedošlo k uznání a výkonu rozhodnutí soudu USA stanovujícího *punitive damages*. Důvodem nepřípustnosti takových sankčních náhrad újmy je i možný likvidační účinek na škůdce a vznik bezdůvodného obohacení na straně poškozeného.¹⁹³

¹⁸⁴Podle Koziola je sankce už z principu vlastní veřejnému právu, zejména trestnímu a správně-trestnímu. KOZIOL: *Basic Questions of Tort Law...*, marg. č. 2/93

¹⁸⁵Podle *Aetna Life Ins. Co. v. Lavoie*, 470 So.2d 1060, 1076 (Ala. 1984) je *punitive damages* kvazi trestněprávní institut.

¹⁸⁶WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, s. 804

¹⁸⁷WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2008, s. 78 - 80

¹⁸⁸Tamtéž, s. 85 - 87

¹⁸⁹Čl. 40 odst. 2 LZPS

¹⁹⁰KÜHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 23. října 2007 [cit. 27. února 2016]. dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>

¹⁹¹Corte di Cassazione, Cass. 17. 1. 2007, no. 1183.

¹⁹²KOZIOL: *Basic Questions of Tort...*, marg. č. 2/58

¹⁹³RYŠKA, Michal. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní

Z uvedených důvodů se české právo neslučuje (a ani nemůže) se sankční funkcí přiměřeného zadostiučinění, tak jak ji chápe angloamerické právo (trest). Jak je vyloženo v úvodu k této kapitole, české právo přesto přiměřenému zadostiučinění přiznává sankční funkci. Chápe ji však jako strukturální složku normy, která působí v rámci satisfakční funkce a nevybočuje z ní, přičemž zároveň plní i funkci preventivní, která je vlastní každé sankci (ve smyslu složky normy). Tím je naplněn požadavek Ústavního soudu, že přiměřená je taková náhrada, která plní preventivní účel.¹⁹⁴ Ryška dochází k názoru, že satisfakce, jak je pojatá Ústavním soudem¹⁹⁵ a Hajnem,¹⁹⁶ je „*nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o sankci patřičně důraznou a dostačující*“.¹⁹⁷

Přesto existují argumenty pro zavedení trestní složky náhrady újmy. Často je poukazováno na spravedlivou úvahu, která má při určování přiměřeného zadostiučinění proběhnout,¹⁹⁸ neboť při rozhodování o *punitive damages* jsou zvažovány okolnosti, jejichž zvážení lze označit jako spravedlivé. Typicky zavrženíhodnost jednání škůdce (pojem související s intenzitou zásahu),¹⁹⁹ zavinění,²⁰⁰ další zásadní okolnosti (majetek škůdce, reakce na újmu, chování poškozeného atd.).²⁰¹ Jak je ukázáno v dalších kapitolách práce, české právo zvažuje všechny tyto skutečnosti, aniž by vybočilo ze satisfakční funkce směrem k trestní a tím porušilo ústavu. Tím je tento argument vyvrácen.

Další argumenty uvádí Kühn. Prvním je skutečnost, že trestní složka náhrady újmy může pomoci přetíženému trestnímu systému.²⁰² To je dost možná pravda. Pokud by méně závažné činy byly posuzované pouze jako civilní delikty a společně s udílením náhrady by byly i potrestány, trestnímu systému by se ulevilo. Ovšem civilnímu

rozhledy č. 9/2009

¹⁹⁴Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 36

¹⁹⁵Zj. disentanční stanovisko Wagnerové k nálezu Pl. ÚS 16/04 a pozdější judikatura sledující zde vyjádřené názory.

¹⁹⁶HAJN, P. *K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti*. Bulletin advokacie, 2003, č. 4.

¹⁹⁷RYŠKA, Michal. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy č. 9/2009

¹⁹⁸§ 2955 OZ navazující na obecné ustanovení § 10 OZ

¹⁹⁹Nejedná se o stejné pojmy. Intenzita určuje, jak velká újma vznikla a co všechno tedy musí být kompenzováno. Zavrženíhodnost určuje, jak ohavný čin škůdce spáchal a jak intenzivní má být společenské odsouzení škůdce a jeho činu.

²⁰⁰Viz kap. 4

²⁰¹Viz kap. 5

²⁰²KÜHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 23. října 2007 [cit. 27. února 2016]. dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>

soudnictví, které jak se zdá má k nevytíženosti také daleko, by to nepomohlo. Šlo by tedy pouze o přesunutí přetíženosti jinam. Nicméně je pravda, že civilní soudnictví je pro stát obecně levnější, už proto že nezaměstnává orgány činné v trestním řízení. A úspora pro stát je zpravidla výhodou.²⁰³

Kühn vytiženým soudním systémem argumentuje ještě jednou, když uvádí, že „*samotná existence punitive damages v USA přispívá k tomu, že je ze strany žalovaných společností vyšší ochota uzavřít mimosoudní dohodu, čímž klesá tlak též na civilní justiční systém*“.²⁰⁴ Tím naráží na skutečnost ověřenou výzkumy, podle kterých je v USA uzavřeno mimosoudní dohodou celých 98% případů *civil law suits*, kam patří i žaloby na náhradu nemajetkové újmy.²⁰⁵ Je zřetelné, že *punitive damages* tedy působí dostatečně odstrašujícím způsobem, alespoň ve smyslu ochoty uzavírat mimosoudní dohody. Zda ve smyslu, že se páchá méně civilních deliktů, však není jisté, neboť jde o prakticky nezměřitelnou veličinu.

Argumenty úsporou prostředků (peníze, čas) tak zůstávají jako jediné nevyvrácené, avšak zcela jistě nepřeváží důvody pro neuznání sankční funkce ve smyslu trestu. Lze tedy uzavřít, že sankční funkce se v pojetí českého práva uskutečňuje zcela v rámci satisfakční funkce a takto je nutné ji zvažovat i při určování výše přiměřeného zadostiučinění.

²⁰³Jde o typický argument ekonomické analýzy práva ve prospěch institutu sankční náhrady škody, jak jej podává VLASÁK, Michal. *Vybrané otázky sankční náhrady škody*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova Univerzita, 2010

²⁰⁴KÜHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 23. října 2007 [cit. 27. února 2016]. dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>

²⁰⁵SEBOK, Anthony J. *Punitive Damages: From Myth to Theory*.

4. Zavinění

Otázka zavinění sice nemá vliv na vznik povinnosti nahradit nemajetkovou újmu vzniklou zásahem do osobnostních práv, protože jde o objektivní odpovědnost,²⁰⁶ má ale význam při určování konečné výše přiměřeného zadostiučinění za takovou újmu.²⁰⁷ V disentaním stanovisku k nálezu Pl. ÚS 16/04 vyjádřila Wagnerová, že „*forma a intenzita zavinění škůdce by měla ... hrát klíčový význam pro stanovení jeho povinnosti nahradit škodu za citovou újmu poškozeného*“. V novějším nálezu I. ÚS 1586/09 se Ústavní soud vyjádřil tak, že míra zavinění musí být posuzovaná, neboť míra zavinění zvyšuje intenzitu zásahu, čímž je zvýšena i výše újmy. Stejnou úvahu pak Ústavní soud vedl i v jednom z posledních nálezů, kde řekl, že „*potřeba finanční satisfakce narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu*“.²⁰⁸

Otázka, zda a do jaké míry má být zvažováno zavinění, pak úzce souvisí s otázkou funkce náhrady. Chceme-li poškozenému poskytnout skutečně přiměřenou satisfakci a chceme-li na škůdce i další zájemce o způsobování podobné újmy skutečně výchovně (preventivně a deterenčně) působit, musíme do výše zadostiučinění promítnout i míru zavinění.

Pokud byla újma na chráněném právním statku způsobena úmyslně, dochází ke dvěma zásahům: Primární zásah poškozuje přímo daný právní statek; sekundární zásah je způsoben v důsledku tohoto úmyslného primárního poškození jako jeho vedlejší efekt. Uvedené platí pro angloamerické právo²⁰⁹ i české právo.²¹⁰ Rozdíl je v tom, jak s takovou úvahou nakládají. Pro angloamerické právo je to důvod k uložení *punitive damages*.²¹¹ Zavinění ve formě úmyslu je obecně v právu USA považované za důvod pro udělení sankční náhrady škody už od 19. století.²¹² Skeptičtější je

²⁰⁶Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

²⁰⁷V případech zásahu do osobnosti, jak uvádí sp. zn. IV. ÚS 315/01 i v případech zásahu do fyzické integrity podle sp. zn. III. ÚS 350/03

²⁰⁸Nález sp. zn.: I. ÚS 2844/14, odst. 50

²⁰⁹„*the defendant violated at least two rights: The primary private right (to physical security, property, etc.) and the right to be treated as someone deserving to have those primary private rights respected by others (or at least the defendant)*.“ SEBOK: *Punitive Damages: From Myth to Theory...*, s. 1014

²¹⁰S odvoláním na teorii objektu podle G. Düriga Ústavní soud uvádí „*lidská důstojnost, která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. ... S člověkem nelze manipulovat jako s věcí.*“ Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 25 - 26

²¹¹„*This attitude—that the plaintiff's primary private rights are not worthy of respect—maps the borderline between claims for compensatory damages and claims for punitive damages.*“ SEBOK: *Punitive Damages: From Myth to Theory...*, s. 1014

²¹²*Wooden-Ware v United States*, 106 U.S. 432, 437 (1882)

v případě nedbalosti, kde obecně nejsou *punitive damages* přípustné.²¹³ Takové vymezení však ponechává prostor pro výjimky.

České právo počítá naopak s tím, že se o takovou skutečnost zvětšuje újma, takže je nutné zvýšit i přiměřené zadostiučinění. Sekundární zásah totiž poškozují důstojnost člověka, protože úmyslný primární zásah činí z poškozeného objektu práva, což se neslučuje s lidskou povahou.²¹⁴ Jednoduše řečeno „*je zesílena křivda, za niž má přijít zadostiučinění*“²¹⁵ Taková úvaha je podle českého práva zcela v hranicích satisfakční funkce, neboť u ní jde o nahrazení (odčinění) toho, co ze sféry poškozeného ubylo. Zvažování zavinění tedy samo o sobě neindikuje sankční funkci a nemusí s ní nijak souviset.²¹⁶

O míru zavinění se tedy zvyšuje výsledná suma náhrady, ať už z důvodu funkce satisfakční nebo sankční. Absentuje-li zavinění zcela, náhrada se v tomto ohledu nezvyšuje. Následně se zvyšuje o zavinění z nedbalosti, ještě víc o zavinění úmyslné, a nejvíc o zavinění ze zlého úmyslu.²¹⁷ Úmyslné způsobení újmy jako okolnost určující výši přiměřeného zadostiučinění výslovně uvádí § 2957 OZ. Obdobu zlého úmyslu (svévůli a škodolibost) pak výslovně uvádí § 2969 OZ, kde je takový úmysl důvodem ke vzniku povinnosti škůdce nahradit nikoliv cenu poškozené věci, nýbrž cenu zvláštní obliby. Taková cena je vyjádřením vztahu poškozeného k dané věci, přičemž vztah je nemajetková veličina. Zlý úmysl tedy nejen působí zvýšení náhrady za nemajetkovou újmu, ale v některých případech i její vznik.

²¹³BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 424

²¹⁴Nález sp. zn. IV. ÚS 412/04, Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09

²¹⁵RYŠKA, Michal. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy č. 9/2009

²¹⁶„odpovídá i základnímu smyslu relativní satisfakce, tj. smyslu satisfakčnímu, a nijak jej nevyklučuje, neboť při tomto působení potřeba finanční satisfakce narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, když vyšší mírou zavinění je vždy neoprávněnost zásahu do osobnostních práv zesílena“ Tamtéž

²¹⁷KNAP, K. a kol. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 195 podle RYŠKA, Michal. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy č. 9/2009

5. Další zásadní okolnosti

Tento poslední bod zvažovaný při určování výše přiměřeného zadostiučinění je sběrnou kategorií, kam by měli spadat zásadní okolnosti případu. Tedy nikoliv pouze okolnosti samotného vzniku újmy. Je nutné hledět do širšího kontextu každého jednotlivého případu.²¹⁸ Náhrada nemajetkové újmy je v systematicce OZ zařazena mezi závazková práva.²¹⁹ Závazek je ze své povahy vztah vyžadující existenci alespoň dvou stran (povinná, oprávněná), takže je nutné zkoumat obsah i strany závazku.²²⁰ Z uvedeného vyplývá, že je-li posuzován vztah vzniklý způsobením nemajetkové újmy a otázka výše přiměřeného zadostiučinění, je nutné hledět na stranu poškozenou a stranu škůdce.

Na straně škůdce bude v rámci této kapitoly zkoumáno (1) chování škůdce po způsobení újmy, (2) majetkové poměry, (3) obohacení se způsobením újmy jinému; na straně poškozeného pak (1) vztah poškozeného k právnímu statku, na němž újma vznikla, (2) chování poškozeného před a po vzniku újmy. Krom toho bude tato kapitola zkoumat porovnávání s dalšími případy a v nich udělenými náhradami.

V § 2953 OZ je výslovně uvedeno, že při určování náhrady újmy je nutné zvažovat osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného a jak k újmě došlo, kam lze subsumovat chování obou stran a také faktory posuzované v ostatních kapitolách této práce. Ustanovení uvádí pouze snižování náhrady. Z toho vyplývá, že zákonodárce si je vědom, že výše přiměřeného zadostiučinění se musí pohybovat v mezích satisfakční funkce. Zvýšení náhrady např. z důvodu poměrů škůdce, aniž by se o tuto okolnost zvyšovala újma, by bylo krokem k trestní funkci náhrady. Z kap. 3 vyplývá, že taková funkce je v českém právu nepřípustná, z § 2953 OZ pak vyplývá, že zákonodárce s takovou funkcí ani nepočítá.

²¹⁸Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 40

²¹⁹Část čtvrtá Relativní majetková práva, Hlava III. Závazky z deliktů, Díl 1 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy

²²⁰HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xvii, s. 4 - 5

5.1. Okolnosti na straně škůdce

5.1.1 Chování škůdce po způsobení újmy

Ústavní soud v nálezu I. ÚS 2844/14 odst. 54 požaduje zvažovat „postoj žalovaného (lítost, náhrada škody, omluva aj.)“. Chování škůdce po způsobení újmy se tedy může promítnout do konečné sumy přiměřeného zadostiučinění negativně i pozitivně. V daném případě se jednalo o navýšení náhrady. Škůdci se totiž snažili utajit, že způsobili újmu. Nebýt podaného trestního oznámení a v trestním řízení nařízené pitvy (jednalo se o usmrcení osoby *non lege artis* postupem lékařů), povinnost nahradit způsobenou újmu by nevznikla.

Chování škůdce však může výslednou sumu přiměřeného zadostiučinění i snížit. Zejména poskytne-li sám od sebe satisfakci, která újmu z části odčiní (zpravidla omluva), nebo projeví-li alespoň lítost. Platí to i pro případy, kdy škůdce poskytne satisfakci v důsledku státního donucení či strpí postih uložený za své škodné jednání. Tak uvažoval např. Vrchní soud v Praze, který v případě usmrcení manžela a otce (jedna osoba) při dopravní havárii zaviněné škůdцем snížil celkovou sumu náhrady pro poškozené (matka a dcery) poměrně k satisfakci, které se jim dostalo trestním postihem škůdce. Jelikož škůdci byli dohromady tři – řidič, provozovatel vozidla a zaměstnavatel, přičemž vůči druhému jmenovanému byla poškozeným přiznána náhrada, soud snížil náhradu vůči řidiči i o tuto částku.²²¹

²²¹Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2009, sp. zn.: 30 Cdo 1578/2009. Nejvyšší soud sice rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušil, ne však pro snížení přiměřeného zadostiučinění o již obdrženou satisfakci, nýbrž pro nedostatečně podrobnou úvahu o takovém přiměřeném snížení. Tedy problém poukazovaný v úvodu diplomové práce.

5.1.2 Majetkové poměry škůdce

Zvažování majetkových poměrů škůdce požaduje Ústavní soud hned vedle požadavku na zvažování chování škůdce.²²² Angloamerické právo provádí takovou úvahu zj. v souvislosti s ukládáním *punitive damages*, přičemž jde o to uložit takovou trestní složku náhrady, která bude ve vztahu ke konkrétnímu škůdci působit dostatečnou prevencí (*efficient deterrence approach*). Efektivita prevence se pak odvíjí podle toho, zda majetková újma způsobená *punitive damages*, zasáhne škůdce dostatečně silně. To však neznamená, že v případě, kde škůdce disponuje velmi rozsáhlým jměním, bude soud náhradu nepřiměřeně zvyšovat. V kauze *Grimshaw* (škůdce byla automobilka Ford) Nejvyšší soud USA původně stanovené *punitive damages* shledal příliš vysokými a snížil je tak, aby odpovídali majetkovým poměrům škůdce a zároveň byly dostatečně efektivní prevencí.²²³

České právo tuto úvahu vede v souladu s § 2953 OZ z pozic přiměřenosti celkové výše náhrady, která nemá být pro škůdce likvidační.²²⁴ Takové posouzení proběhlo např. v nedávné trestní kauze řešené trestním senátem Nejvyššího soudu. Ten mj. rozhodl o povinnosti škůdce (obžalovaného) nahradit nemajetkovou újmu vzniklou úmrtím dvou osob, které byly v příbuzenském vztahu k poškozeným. Odvolací soud tuto náhradu snížil s přihlédnutím k majetkovým poměrům škůdce, přičemž posuzoval i jeho vyživovací povinnost k nezletilému. Tuto úvahu odvolacího soudu potvrdil i Nejvyšší soud: „*Ustanovení § 2959 občanského zákoníku nevymezuje žádná konkrétní kritéria pro stanovení výše zadostiučinění kromě zásad slušnosti a požadavku na plné odčinění újmy. Není tedy vyloučeno, aby soud při rozhodování o nárocích poškozených případně zvažoval i výjimečně nepříznivý dopad výše náhrady nemajetkové újmy do majetkové sféry škůdce, tedy obviněného.*“²²⁵

²²²Nález sp. zn.: I. ÚS 2844/14, odst. 54

²²³Z \$125 000 000 na \$3 500 000 „*punitive damage award as reduced ... court was well within reason considering ... defendant's wealth ... and an amount that would serve as a deterrent to similar conduct.*“ *Grimshaw v Ford Motor Co.* (1981) 119 CA3d 757

²²⁴Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. prosince 2012, sp.zn. 1 Co 157/2012; sice zrušen nálezem sp. zn. I. ÚS 2844/14, ale požadavek takové úvahy zůstal, protože Ústavní soud jej již dříve sám vyslovil v I. ÚS 1586/09, odst. 44

²²⁵Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.04.2015, sp. zn. 7 Tdo 450/2015

5.1.3 Obohacení se způsobením újmy jinému

Pro angloamerické právo je obohacení se způsobením újmy jinému jednoznačný důvod udělit *punitive damages*, přičemž zcela postačí úvaha o možných ekonomických výhodách plynoucích škůdci z působení újmy jinému, aniž by takové výhody reálně nastaly.²²⁶ České právo řeší případné obohacení se škůdce skrze institut bezdůvodného obohacení.²²⁷ Co se samotných úvah o ekonomickém výnosu plynoucím ze způsobení újmy týče, Ústavní soud požaduje jejich zohlednění na výši přiměřeného zadostiučinění.²²⁸

Z uvedeného v souladu se závěry o funkci přiměřeného zadostiučinění vyplývá, že v případě existence takové úvahy je nutné využít plný rozsah náhrady, který satisfakční funkce připouští. To mj. vylučuje i aplikaci § 2953 OZ. Pokud je činnost škůdce postavená na takových úvahách a ziscích, je dokonce na místě v jeho neprospěch omezit zásadu proporcionality ve smyslu požadavku, aby náhrada nebyla pro škůdce likvidační.²²⁹

²²⁶*Grimshaw v Ford Motor Co.* (1981) 119 CA3d 757

²²⁷§ 2991 a násl. OZ

²²⁸„Odstrašujícím působením zadostiučinění lze čelit sociálně patologickému nebezpečí ekonomizace výnosů a nákladů protiprávních jednání. Bylo-li by zadostiučinění pokaždé či převážně jen nízké bez ohledu na okolnosti, mohlo by to vést k objektivně žádoucí myšlence, že se zásahy mohou původci vyplatit, zejména docílil-li jimi svého přímého či nepřímého obchodního nebo jiného hospodářského prospěchu (např. vyšší prodejnosti nákladu bulvárního tisku nebo vyšší sledovanosti televizního pořadu pokleslého obsahu, psychologicky zacíleného na pudové či horší stránky diváckých osobností.“ Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 36

²²⁹Nález sp. zn. I. ÚS 1586/09, odst. 44

5.2. Okolnosti na straně poškozeného

5.2.1 Vztah poškozeného k právnímu statku

Výše újmy se odvíjí i podle intenzity vztahu poškozeného k právnímu statku, na němž mu vznikla újma, potažmo jeho nositeli (typicky usmrcené osobě). Daná úvaha je typická pro angloamerické právo při určení výše náhrady v případech *wrongful death claims*, kde je posuzována intenzita vztahu usmrcené osoby a smrti poškozené pozůstalé osoby.²³⁰ Stejná úvaha je prováděna i v kontextu českého práva.²³¹ Výsledná suma přiměřeného zadostiučinění se podle této úvahy pohybuje v přímé úměře k intenzitě vztahu, který měl (má) poškozený k zasažené hodnotě či jejímu nositeli.

V kauze rozhodované Krajským soudem v Hradci Králové pod sp. zn.: 16 C 274/2010 došlo k usmrcení nezletilé dívky, poškozenými byla její matka a sestra. Byla tedy posuzována intenzita jejich vztahu k usmrcené. Zohledněna byla skutečnost malého věkového rozdílu mezi sestrami. Dále, že žili bez otce pouze s matkou. Na velkou intenzitu vztahu v tomto případě poukazovala i posttraumatická stresová porucha matky a neschopnost vykonávat dosavadní zaměstnání zdravotní sestry na chirurgické ambulanci. Pokud by vztah nebyl silný, ad absurdum pokud by byla matce dcera lhostejná, k takovým následkům na jejím psychickém stavu by nedošlo. To soud zahrnul do své úvahy o výši přiměřeného zadostiučinění. Čím je vztah intenzivnější, tím větší újma na něm může vznikat a tu je následně nutné kompenzovat skrze vyšší přiměřené zadostiučinění.²³²

Uvedené platí i pro vztah k jiným právním statkům, na nichž dochází k újmě. V případě zásahu do tělesné integrity, kterým je poškozeno zdraví i fyzický vzhled osoby, byl v minulosti zohledněn při posuzování náhrady za ztížení společenského uplatnění vztah poškozeného k vlastnímu vzhledu. Při určení intenzity takového vztahu hrála roli i skutečnost, že poškozeným subjektem byla žena.²³³

²³⁰BURNHAM: *Introduction to the law and legal system of the United States...*, s. 452

²³¹Např. v rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 3. 2013, sp. zn. 16 C 274/2010 nebo v rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. prosince 2012, sp. zn. 1 Co 157/2012

²³²Na základě takto provedené úvahy soud nakonec udělil matce náhradu 1 500 000 Kč a sestře 1 000 000 Kč.

²³³Konkrétně novorozená dívka, viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2596/2006

5.2.2 Chování poškozeného

Negativně pro poškozeného může ovlivnit výši náhrady chování, kterým napomáhá vzniku újmy. Takové chování samozřejmě nesmí ovlivnit vznik újmy natolik, aby se jednalo o spoluzavinění. Výborný příklad takového chování podává anglické právo v rozhodnutí *Mosley*.²³⁴ Soud představuje prominentního muže, který se vkládá (doslova i metaforicky) do rukou prostitutek. Tímto chováním vyloženě hazarduje a riskuje, že bude odhalen nebo dokonce vydírán a jeho důstojnost utrpí újmu. Jednoduše jde o chování, které je na první pohled nebezpečné, hazardující. Takové jednání neomlouvá škůdce ani ho nezbavuje odpovědnosti. Stejně tak podle anglického práva nezakládá spoluzavinění poškozeného, ovšem rozhodně by se mělo promítnout do výše náhrady.²³⁵

Podobná úvaha probíhá i v české právní rozhodovací praxi. Nejvyšší soud přihlédl k chování poškozeného ve sporu *Černý v. Knížák*.²³⁶ Za prvé se poškozený v minulosti sám choval vůči škůdci dehonestujícím způsobem a tím určil dynamiku celého jejich budoucího vztahu. Za druhé poškozený zvýšil intenzitu újmy co do rozsahu, když celou kauzu medializoval (bez toho by zůstala na okraji zájmu společnosti). Za třetí se poškozený domáhal náhrady za újmu způsobenou difamací jeho osoby jakožto člověka v minulosti perzekuovaného komunistickým režimem a tedy zasluhujícího vyšší úcty, přičemž sám dehonestujícím způsobem vyobrazil Václava Havla, taktéž perzekuovaného, což soud shledal přinejmenším ironickým. Za čtvrté poškozený celou věc žaloval až s poměrně velkým časovým odstupem, z čehož soud dovodil, že újma nebyla natolik akutní. Tyto čtyři důvody (mj.) vedly soud k určení, že je nutné uložit spíš nižší sumu přiměřeného zadostiučinění.

²³⁴*Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB), at 225

²³⁵Tamtéž, at 226

²³⁶Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2013, sp. zn. 30 Cdo 2042/2013. Spor spočíval v difamačním výroku proneseném Černým na adresu Knížáka.

5.3. Porovnání s ostatními případy

Tento bod úvahy při určování výše náhrady zajišťuje, že se nebudou vyskytovat neodůvodněné rozdíly ve skutkově a právně obdobných případech a že nebude docházet k excesům, ve kterých bude náhrada za nemajetkovou újmu nepřiměřeně velká nebo naopak malá. Takové porovnání je žádané jak v českém právu, tak v angloamerickém.²³⁷ Základní otázkou je, zda porovnávat pouze obdobné případy nebo i odlišné.

V případě angloamerického práva je věc porovnávání ještě složitější, protože o výši náhrady zpravidla rozhoduje porota. Je potom otázka, do jaké míry porotu poučovat o určení výše náhrady a porovnávání. V USA rozhoduje porota výlučně a dostává se jí pouze obecných vodítek.²³⁸ V Británii si *Court of Appeal* vyhradil rozhodování o výši v případech náhrady za *pain and suffering* s odůvodněním, že porotním systémem nebude dosaženo potřebné jednotnosti a předvídatelnosti; možnost porotního rozhodování však existuje stále.²³⁹

Anglický *Court of Appeal* dává odpověď v kauze *John*.²⁴⁰ Podle tohoto rozhodnutí má srovnávání probíhat jednak s typově obdobnými případy a jednak s odlišnými. V daném případě došlo k *defamation* a soud porovnával s ostatními *defamation cases* s obdobnými skutkovými a právními okolnostmi, s cílem uložit obdobnou náhradu. Podle soudu je však nutné porovnávat i odlišné případy, v tomto konkrétním případě *personal injuries cases*. Takové srovnání totiž pomůže utřídit si hodnoty a rozhodnout o výši v tom smyslu, zda má být vyšší náhrada udělená za poškozenou reputaci článkem o nesmyslné dietě, nebo za poškozenou ledvinu.

Základ takové úvahy je v kontextu českého práva obsažen v § 13 OZ, podle nějž mají být případy shodující se v podstatných znacích rozhodovány obdobně, ledaže existuje relevantní přesvědčivě vysvětlený důvod pro odchylku. Porovnávání s obdobnými i odlišnými případy aprobejuje i Ústavní soud.²⁴¹ Ústavní soud také implikuje vodítko pro závěry z takového porovnávání, podle kterého v případech

²³⁷K českému např. nález sp. zn. I. ÚS 2844/14. K USA judikaturu Supreme Court of the US zabývající se otázkou ústavní konformity, cit. v kap. 3. K anglickému dále cit. *John v MGN*.

²³⁸AVRAN, Ronen. *Putting a Price on Pain-and-Suffering Damages: A Critique of the Current Approaches and a Preliminary Proposal for Change*. Northwestern University Law Review, Vol. 100, 2006; Northwestern Law & Econ Research Paper No. 05-23, s. 90. Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=835024>>

²³⁹*Ward v James*, (1966) 1 Q.B. 273

²⁴⁰*John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586

²⁴¹Nález sp. zn.: I. ÚS 2844/14

nemajetkové újmy způsobené úmrtím blízké osoby by náhrada měla být obecně vzato vyšší než u újmy způsobené pomluvou.²⁴² V souladu s § 13 OZ se lze domnívat, že opačně tomu může být jedině za předpokladu existence vážného důvodu přesvědčivě odůvodňujícího takovou výjimku.

V Británii vidíme opačnou tendenci na institutu *bereavement* popsaném v první kapitole, u kterého je maximální jednorázová náhrada £12 980.²⁴³ Podobná tendence je i v případech újmy způsobené zásahem do fyzické integrity člověka bez následku smrti. Podle *John v MGN Ltd* se zde náhrady pohybují ve svých maximech od £52 000 do £125 000.²⁴⁴ V témže rozhodnutí bylo za *defamation* uloženo dohromady £350 000, protože podle soudce Bingham, by měla být náhrada za poškozenou reputaci vyšší než za poškozené zdraví.²⁴⁵

Citovaný nález českého Ústavního soudu i citované rozhodnutí anglického Court of Appeal se shodují v tom, že nemá docházet k porovnávání veškerých náhrad, ale pouze náhrad, o kterých rozhodl soud vyšší instance. V případě Británie se ještě přidává požadavek, aby o konečné sumě rozhodl skutečně soud a nikoliv porota, jejíž rozhodnutí je méně odborné a tedy méně odpovídající. Tento požadavek je promítnutím principu právní jistoty,²⁴⁶ který je lépe zaručen skrze náhrady rozhodnuté vyšším soudem, neboť lze usuzovat větší odbornost a menší náchylnost k excesům.

Přestože je tedy patrný jistý rozdíl, co se závěrů o výsledcích porovnávání týče, samotný proces posuzování a jeho pravidla probíhají v zásadě stejně. Angloamerické i české právo shodně požadují srovnání náhrad udělených soudem vyššího stupně v typově obdobných i rozdílných případech.

²⁴²Ústavní soud to nevyslovuje přímo, ale vyplývá to z jeho úvahy o tom, že zásah do důstojnosti skrze pomluvu lze nahradit (alespoň částečně) i „zveřejněnou omluvou, poskytnutím prostoru pro reakci na nepravdivý článek apod. Tyto způsoby však většinou při náhradě nemajetkové újmy, jež byla způsobena smrtí blízkého, dokonce dítěte, nepřicházejí v úvahu.“ Nález sp. zn.: I. ÚS 2844/14, odst. 57

²⁴³Fatal Accidents Act 1976 section 1A

²⁴⁴*John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586

²⁴⁵Tamtéž

²⁴⁶Princip právní jistoty znamená zj. předvídatelnost práva, rovnost subjektů a legitimní očekávání, že obdobné věci budou rozhodnuty obdobně, různé různě. Tzn., jde o možnost předvídat výši náhrady, která bude v obdobných případech obdobná. KYSELA, Jan. *Úvaha o vztahu hodnoty právní jistoty a struktury Ústavního soudu*. In DANČÁK, Břetislav, ŠÍMÍČEK, Vojtěch (ed). *Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů*. Masarykova univerzita, Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2000, s. 106

Závěr

Touto prací byly zjištěny prvky, které při určování výše náhrady za nemajetkovou újmu shodně zkoumá české, anglické i americké právo. Jsou to (1) zasažený právní statek, (2) intenzita zásahu, (3) funkce náhrady, (4) zavinění, (5) zásadní okolnosti ve sféře škůdce a poškozeného, (6) výše udělená v obdobných případech. V některých případech však z posuzování téhož prvku činí české právo odlišné závěry od angloamerického. Rozcházejí se zj. v otázce funkce náhrady a souvisejících prvků (především posuzování zavinění, majetkových poměrů škůdce).

Ke způsobu posuzování výše přiměřeného zadostiučinění se vyjádřil český Nejvyšší soud v rozsudku 30 Cdo 1747/2014.²⁴⁷ Kauza se týkala náhrady nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním, na kterou se vztahuje speciální právní úprava.²⁴⁸ Nicméně závěry zde učiněné jsou dostatečně obecné, aby mohly být vztaženy na posuzování výše přiměřeného zadostiučinění za jakoukoliv nemajetkovou újmu podle kterékoli zákonné úpravy. Nejvyšší soud zde definoval jako základní body úvahy posouzení otázek (1) jaká práva byla zasažena, (2) jaká vznikla újma a v jakém rozsahu, (3) jaká forma přiměřeného zadostiučinění je dostačující, (4) jaká výše peněžité náhrady je přiměřeným zadostiučiněním.

Body (1) a (2) korespondují s první a druhou kapitolou této práce. Bod (3) navazuje na první dva a významně souvisí s funkcí náhrady (kap. 3), když závěrem má být zjištěno, jaká forma náhrady (omluvou či penězi) dostatečně splní svůj účel (funkci). Nejvyšší soud v uvedeném rozsudku požaduje, aby byla dostatečnost formy náhrady posuzována z hlediska obecné slušnosti. Podle něj má být peněžní náhrada v souladu s obecně sdílenou představou o spravedlnosti.²⁴⁹ Zároveň má být peněžní náhrada poskytnutá jen, když je podle zásad obecné slušnosti na místě udělit peněžní náhradu.²⁵⁰

Výše peněžní náhrady musí být určena tak, aby zadostiučinění bylo přiměřené.²⁵¹ Přiměřenost má být dle Nejvyššího soudu zjištěna zj. porovnáním s případy, které se v podstatných znacích shodují. Nejsou-li takové, tak s odlišnými případy, přičemž je nutné uvést shodné a odlišné znaky a jak konkrétně se do výše náhrady promítly. Není-li takové porovnání vůbec možné, tak musí celková výše náhrady odpovídat

²⁴⁷Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2015, sp.zn. 30 Cdo 1747/2014

²⁴⁸Zák. č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁴⁹Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 30 Cdo 1747/2014

²⁵⁰Tamtéž

²⁵¹Tamtéž

ekonomické realitě České Republiky a zároveň obecně sdílené představě o spravedlnosti.²⁵²

Z práce vyplývá, že dva základní problémy spojené s takovým soudním rozhodováním nastíněné v úvodu – tj. posuzování neadekvátních prvků (opominutí adekvátních) a nedostatečně koherentní úvaha o tom, jak konkrétně jednotlivé prvky ovlivňují výši náhrady – jsou efektivně řešeny skrze systém justice. Zde vystupuje Nejvyšší soud jako dovolací instance a sjednotitel judikatury, který na tyto nedostatky v jednotlivých řízeních poukazuje a zároveň nižším soudům stanovuje které faktory a jakým způsobem mají být posuzovány. Vyplývá tak i z výše citovaného rozsudku. V případě, že nesprávná úvaha zasahuje do ústavních práv, může zasáhnout i Ústavní soud a specifikovat podmínky pro ústavně konformní úvahu o výši přiměřeného zadostiučinění.

Touto prací bylo dále zjištěno, že nová právní úprava obsažená v OZ nemá negativní dopady na způsob určování výše přiměřeného zadostiučinění, kterých se někteří možná obávali. Nezavádí se institut trestní složky náhrady škody, nechybí odborný postup pro určení výše újmy na zdraví a závažnost ztráty společenského uplatnění, ani nehrozí časté excesy v podobě extrémně vysokých náhrad. Z citované judikatury českých soudů vyplývá, že jmenované prvky české soudy zkoumají a praxe zavedená ještě za staré úpravy do značné míry odpovídá i požadavkům rekodifikovaného občanského práva. Ve svém důsledku tak nová úprava spíše přispívá k lepšímu uplatnění soudní diskrece, která směřuje k více individualizovanému posuzování jednotlivých případů a tím spravedlivé úvaze o výši přiměřeného zadostiučinění.

²⁵²Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 1747/2014

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- Fatal Accidents Act 1976 c. 30
- Senior Courts Act 1981 c. 54

Rozhodnutí soudů

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR

- Nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 350/03
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn.: I. ÚS 2844/14
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2596/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2009, sp. zn.: 30 Cdo 1578/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 701/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2042/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2015, sp. zn. 30 Cdo 1747/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 04. 2015, sp. zn. 7 Tdo 450/2015

Rozhodnutí dalších soudů ČR

- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 12. 10. 2007, sp. zn. 44 Co 31/2007
- Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 4. 2008, sp. zn. 14 Co 128/2008
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 3. 2013 sp. zn.: 16 C 274/2010

Rozhodnutí soudů Velké Británie

- *Bourhill v Young* [1943] AC 92
- *Cassel v Broome* [1972] AC 1027
- *Day v Woodworth* 13 How. 363, 371 [1852]
- *Douglas v Hello! Ltd (No 3)* [2006] QB 125
- *Huckle v Money* 95 Eng. Rep. 768 C.P. [1763]
- *John v MGN Ltd* Court of Appeal [1997] QB 586
- *Mosley v News Group Newspapers* Queen's Bench Division [2008] EWHC 1777 (QB)
- *Riches v News Group Newspapers Ltd* [1985] 2 All ER 845 at 850, [1986] QB 256
- *Uren v. John Fairfax & Sons Pty. Ltd.* [1967] 117 CLR
- *Walters v Hitchcock* 697 P.2d 847 [1985]
- *Ward v James* [1966] 1 QB 273
- *West v Shepherd* [1964] AC 326

Rozhodnutí soudů USA

- *Aetna Life Ins. Co. v. Lavoie*, 470 So.2d 1060, 1076 (Ala. 1984)
- *BMW v Gore*, 517 U.S. 559 (1996)
- *Cox Broadcasting Corp. v Cohn*, 420 U.S. 469 (1975)
- *Dun & Bradstreet v Greenmoss Builders*, 472 U.S. 749 (1985)
- *Grimshaw v Ford Motor Co.* (1981) 119 CA3d 757
- *Pacific Mutual Life Insurance Co. v Haslip*, 499 U.S. 1 (1991)
- *State Farm Mutual Insurance, Inc. v Campbell*, 538 U.S. 408 (2003)
- *TXO Productions Corp. v Alliance Resource Corp.*, 509 U.S. 443 (1993)
- *Wooden-Ware v United States*, 106 U.S. 432, 437 (1882)

Další soudní rozhodnutí

- Rozhodnutí italského Nejvyššího soudu *Corte di Cassazione*, Cass. 17. 1. 2007, no. 1183

- Rozhodnutí německého Spolkového správního soudu ze dne 21. 5. 1992, sp. zn. 7 L 1271/92
- Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 6. 7. 1955, sp. zn. GSZ 1/55

Komentáře a monografie

- BURNHAM, William. *Introduction to the law and legal system of the United States*. Thomson West, 2006, 4th edition, 716 s.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. Vyd 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 429 s.
- GERLOCH, A., BERAN, K. a kol. *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, 2014, 272 s.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 308 s.
- HORSEY, Kirsty, RACKLEY, Erika. *Kidner's casebook on torts*. 13th edition. Oxford: Oxford University Press, 2015, xli, 510 s.
- HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xvii, 1317 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, 1280 s.
- KOZIOL: *Basic Questions of Tort Law from Germanic Perspective* (2012)
- KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. Praha: Linde, Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2007, 335 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 276 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl pátý, (§§ 1090 až 1341), Praha: Codex, 1998. 1011 s.
- SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení. Kritika právního moralismu*. Praha: Ústav státu a práva, 2011, 620 s.
- STEELE, Jenny. *Tort law: text, cases, and materials*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, xl, 943 s.
- WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina*

základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, 906 s.

- WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice.* 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2008, 751 s.

Články v odborných časopisech

- HAJN, P. *K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti.* Bulletin advokacie, 2003, č. 4.
- RYŠKA, Michal. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti.* Právní rozhledy č. 9/2009

Příspěvky ve sbornících, statě a články v elektronické podobě

- AVRAN, Ronen. *Putting a Price on Pain-and-Suffering Damages: A Critique of the Current Approaches and a Preliminary Proposal for Change.* Northwestern University Law Review, Vol. 100, 2006; Northwestern Law & Econ Research Paper No. 05-23, s. 90. Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=835024>>
- David Kemp [online]. telegraph.co.uk, 21. srpna 2003 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1439347/David-Kemp.html>
- DUŠEK, Libor. *Hodnota života a náhrada nemajetkové újmy dle NOZ I.* [online]. Jiné právo, 21. ledna 2014 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/01/nahrada-nemajetkove-ujmy-dle-noz-i.html>>
- KÜHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 23. října 2007 [cit. 27. února 2016]. dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>
- KYSELA, Jan. *Úvaha o vztahu hodnoty právní jistoty a struktury Ústavního soudu.* In DANČÁK, Břetislav, ŠÍMÍČEK, Vojtěch (ed). *Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů.* Masarykova univerzita, Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2000, 141 s.
- SEBOK, Anthony J. *Punitive Damages: From Myth to Theory.* Iowa Law Review, Vol. 92, 2007; Brooklyn Law School, Legal Studies Paper No. 59; Princeton Law and Public Affairs Working Paper No. 06-015. Dostupné na <SSRN:

<http://ssrn.com/abstract=894380>>

- VLASÁK, Michal. *Vybrané otázky sankční náhrady škody*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. 1. edition. Brno: Masaryk University, 2010. dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/sbornik/sbornik.pdf>>

Další zdroje

- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, sněmovní tisk 410/0, 2008
- Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konsolidovaná verze k 1.3.2012
- Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví publikovaná v 6/2014 Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky
- Principles of European Tort Law [online]. 2011 [cit. 27. února 2016]. Dostupné na <http://www.egtl.org/Principles/>>
- Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod [online]. [cit. 27. února 2016]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf>
- Oxford dictionaries www.oxforddictionaries.com>

Shrnutí /Summary

Shrnutí

Diplomová práce *Způsob určení výše přiměřeného zadostiučinění* se zabývá tématem peněžité náhrady za nemajetkovou újmu. Práce je komparací angloamerického tort law a českého práva z deliktů. V úvodu práce jsou stanoveny jednotlivé prvky zvažované při určení výše náhrady za nemajetkovou újmu, které jsou společné oběma právním systémům. Tyto prvky jsou potom rozebírány v následujících kapitolách, jejichž smyslem je jejich bližší prozkoumání a zjištění, jakým způsobem jsou zvažovány při určování konečné náhrady.

Práce dochází k závěru, že při určování výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu by měl být v první řadě posuzován zasažený právní statek, přičemž má být hodnocen rozsah takového právního statku, jeho hodnota ve společnosti a právním řádu, včetně možností omezení ochrany poskytované tomuto statku. Za druhé má být posuzována intenzita zásahu, kterým byl právní statek poškozen. Ta je dána zejména závažností zásahu, jeho rozsahem a trváním. Za třetí má být posuzována funkce náhrady, která je významnou determinantou, neboť určuje, které okolnosti a jakým způsobem budou nahrazovány. Je stěžejním prvkem při určování výše přiměřeného zadostiučinění, ale i celého institutu náhrady nemajetkové újmy jako takového. Za čtvrté je nutné posuzovat zavinění a za páté další zásadní okolnosti související se vznikem újmy a stranami odpovědnostního vztahu.

Jmenované prvky jsou společné angloamerickému i českému právu, nicméně v práci jsou patrné rozdíly ve způsobu, jakým je o některých prvcích uvažováno. Z komparace jako celku však vyplývá, že v úvodu naznačený nedostatek českého práva, co se adekvátní úvahy o určení výše přiměřeného zadostiučinění týče, je mylný. Taková úvaha totiž probíhá velmi obdobně i v angloamerickém právu, pouze s odchylkami danými odlišností *common law* a *civil law*.

Summary

Thesis *The method of determining the sum of adequate satisfaction* is concerned with the topic of assessing monetary damages for non-pecuniary losses within the context of civil law. The thesis is a comparison of Anglo-American Tort Law and Czech Law of Obligations from Delicts. The elements commonly considered by both legal systems when assessing the final sum of damages awarded for non-

pecuniary losses are set out in the introduction. The elements are surveyed in the following chapters with the goal of closer analysis and detection of the method by which they are considered in final award.

The thesis comes to a conclusion that the first element considered when determining adequate satisfaction for non-pecuniary loss should be the affected legal assets and rights whereas the extent, value within the society and law, and limits of this asset or right are supposed to be analyzed. The intensity of encroachment by which given legal asset or right was damaged is the second element for consideration. The intensity is determined by its substantiality, extent, and duration. Third, the function of damages should be considered for it is a key determinant setting out which circumstances are to be considerate and modus of this consideration. It is a crucial element of not only determining the adequate satisfaction but also the whole legal institute of damages for non-pecuniary losses. The fourth considered element is culpability and the fifth is further essential circumstances related to the caused damage and parties of the obligation emerged out of it.

Listed elements are mutual to the Anglo-American and Czech law, nevertheless the thesis contains noticeable differences in the way each legal system considers some of the elements. The result of the comparison implies that the assumed deficiencies of Czech Law related to the method of determination of adequate satisfaction are fallacious. Such a method is very conformable in the contexts of Anglo-American and Czech Law only with deviations given by differences between *Common Law* and *Civil Law*.

Seznam klíčových slov /Key words

Klíčová slova: závazky z deliktů, nemajetková újma, přiměřené zadostiučinění, povinnost k náhradě újmy, funkce náhrady nemajetkové újmy, právní odpovědnost

Key words: tort law, non-pecuniary loss, adequate satisfaction, recovering damages, function of damages for non-pecuniary loss, legal liability